

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 35

София, четвъртък, 14 февруарий

1929 г.

42. заседание

Вторникъ, 12 февруарий 1929 година

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ въ 17 ч.)

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

Присъствуватъ необходимото число народни представители, за да се счита заседанието законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните народни представители: Мито Аврамчовъ, Любомиръ Айвазовъ, Николай Алексиевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Никола Аретовъ, Христо Баевъ, Христо Баралиевъ, Милко Бечевъ, д-ръ Иванъ Бешковъ, Борисъ Наконъ Бошковъ, Стефанъ Бояджиевъ, Димитъръ Бъровъ, Герасимъ Ангеловъ Величковъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Петъръ Гаговъ, Павелъ Георгиевъ, Стойчо Георгиевъ, Страшимиръ Георгиевъ, Димитъръ Гичевъ, Христо Горневъ, Димитъръ Грънчаровъ, Георги Губилъниковъ, Георги Данковъ, Панайотъ Данчевъ, Добри Даскаловъ, Димитъръ Дерлипански, Добри Димитровъ, Стефанъ Димитровъ, Момчо Дочевъ, Василъ Драгановъ, Георги Драгневъ, Димитъръ Дрънски, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Трифонъ Ерменковъ, д-ръ Димо Желъзовъ, Димитъръ Зографски, Димитъръ Ивановъ II, Дойчинъ Ивановъ, Василъ Игнатовъ, Иванъ Ингилизовъ, Проконий Йоловъ, Георги Казанаклиевъ, Иванъ Казанджиевъ, Трифонъ Капитановъ, Димитъръ Каранешевъ, Левъ Кацковъ, Тодоръ Кожухаровъ, Иванъ Колевъ, Гето Кръстевъ, Иванъ Куртевъ, Кънчо Кънчевъ, Теодосий Кънчевъ, Григоръ Коцевъ Лазаровъ, Коста Лулчевъ, Хинекъ Майеръ, Атанасъ Малиновъ, Добри Ланевъ Манасиевъ, Христо Маневъ, Христо Мариновъ, Петъръ Миновъ, Йорданъ Мирчевъ, Добри Митевъ, Генко Митовъ, Запрянъ Миховъ, Константинъ Муравиевъ, Радко Начевъ, Иванъ Петровъ Недѣлковъ, Тодоръ Димовъ Некезовъ, Александъръ Неневъ, Георги Нешковъ, Стоянъ Никифоровъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Стефанъ Пѣйчевъ, д-ръ Йовчо Пеневъ, Вичо Петевъ, х. Георги х. Петковъ, Аврамъ Стояновъ Петровъ, Александъръ Пиронковъ, Първанъ Първановъ, Георги Пѣчевъ, Александъръ Радоловъ, Стефанъ Рясковъ, Николай Савовъ, Георги Семерджиевъ, Георги Симеоновъ, Петко Стайновъ, Никола Стамболиевъ, Христо Статевъ, Димитъръ Стефановъ, Стефанъ Стефановъ, Христо Стояновъ, Цвѣтанъ Стоянчевъ, Цено Табаковъ, Ангелъ Томчевъ, Желю Тончевъ, Недѣлко Топаловъ, Ангелъ Узуновъ, д-ръ Йосифъ Фадеихевъ, Методи Храновъ, Иванъ Христовъ, Тома Янчевъ, Христо Христовъ, Владимиръ Христовъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Петъръ Цуцмановъ, Стойно Чакръкчийски, д-ръ Никола Чипандиевъ, Маринъ Шиваровъ, Петъръ Якимевъ, Теню Янгозовъ, Димитъръ Яневъ, Сомиръ Яневъ и Иванъ п. Янчевъ)

Бюрото на Камарата е разрешило отпущъ на следните народни представители:

На г. Никола Андреевъ — 4 дни;
На г. Йосифъ Марулевъ — 4 дни;
На г. Герасимъ Ангеловъ — 2 дни;
На г. Малинъ Паневъ — 1 день;
На г. Ради Василевъ — 5 дни;
На г. Димитъръ Мангъровъ — 3 дни;
На г. Запрянъ Миховъ — 12 дни;

На г. Теню Янгозовъ — 3 дни;
На г. Добри Митевъ — 3 дни;
На г. Кънчо Кънчевъ — 4 дни;
На г. Милко Бечевъ — 3 дни;
На г. Трифонъ Ерменковъ — 4 дни;
На г. Димитъръ Каранешевъ — 4 дни;
На г. Иванъ Лѣкарски — 1 день;
На г. Борисъ Димевъ — 7 дни;
На г. Вълчо Даскаловъ — 2 дни;
На г. Иванъ Петровъ — 7 дни;
На г. Никола Търкалановъ — 3 дни;
На г. Цвѣтко Цвѣтковъ — 1 день;
На г. Стою Джуджевъ — 2 дни;
На г. Петъръ Стояновъ — 4 дни;
На г. д-ръ Йовчо Пеневъ — 5 дни;
На г. Иванъ Христовъ — 5 дни;
На г. Петко Разсуковъ — 1 день;
На г. Грую Павловъ — 1 день;
На г. Иванъ Куртевъ — 1 день;
На г. Любомиръ Айвазовъ — 2 дни;
На г. Никола Бурмовъ — 1 день;
На г. Кирко Христовъ — 1 день;
На г. Страшимиръ Георгиевъ — 2 дни;
На г. Колю Кожаклиевъ — 3 дни и
На г. Величко Кознички — 1 день.

Следва да се разреши отпущъ отъ Народното събрание на следните народни представители по домашни причини:

На г. Тодоръ Кожухаровъ — 15 дни;
На г. д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ — 15 дни и
На г. Хюсеинъ х. Галибовъ — 1 день.

Който е съгласенъ да се разрешатъ исканите отпуски, моля, да вѣдигне рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Съобщаваме на Събранието, че е постъпило запитване отъ народния представител г. Христо Калайджиевъ до председателството на Народното събрание и до г. министъра на правосъдието за да се постави на дневенъ редъ внесената по частна инициатива законопроектъ за амнистия.

Н. Падаревъ (д. сг): Че министърътъ на правосъдието ли ще отговаря на този въпросъ? Камарата определя дневния редъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Питането е адресирано и до председателството на Камарата.

Председателстващъ В. Димчевъ: Това питане ще се изпрати на надлежния министъръ, за да отговори.

Отъ Министерството на вътрешните работи и народното здраве е постъпило предложение за разрешаване на Пирдопската градска община да отдаде на концесия електро-снабдяването на града (Вж. прил. Т. I, № 68)

Отъ Министерството на правосъдието е постъпилъ законопроектъ за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за лицата. (Вж. прил. Т. I, № 69)

Тъзи законопроекти ще се раздадат на г. г. народните представители и ще се поставят на дневен ред.

Пристъпваме към точка първа от дневния ред — продължение разискванията по второто четене на проекта за тълкувателен закон към чл. 69 от търговския закон.

Понеже отсъства г. министърът на правосъдието, ще се отложи разглеждането на тази точка.

В. Кознички (нац. л.): По-добре е да се изостави разглеждането на този законопроект.

Председателстващ В. Димчев: Пристъпваме към точка втора от дневния ред — първо четене законопроекта за извънбюджетен (свръхсметен) кредит за 1928/1929 финансова година.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь И. Марулевъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцело, заедно с мотивите към него — вж. прил. Т. I, № 67)

Председателстващ В. Димчев: Има думата народният представител г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектът за свръхсметния кредит по бюджета за 1928/1929 г. засяга много въпроси по същество, заради туй защото се предвиждат суми за покриването на минали и бъдещи разходи. Следователно, не мога да се впусна въ специално разглеждане на всеки единъ отъ тѣзи въпроси, нито пъкъ ще започна да се занимавамъ съ общата финансова политика на страната. За да съкратя вашето време, за да съкратя и моето време и да бѣда яснѣ, азъ ще се спирамъ отъ въпросъ на въпросъ.

На първо мѣсто, безспорно, ние трѣбва да изкажемъ съжаление, че вмѣсто направо да се занимаваме съ бюджета за 1929/1930 финансова година, ние сме принудени пакъ да се занимаваме съ свръхсметни кредити, извънбюджетни кредити и т. н. Сумитѣ не сѫ грамадни сами по себе си, но фактѣтъ, че по редовния бюджетъ се искатъ 96 милиона лева, по бюджета на фондоветѣ 12 милиона лева и по бюджета за извънреднитѣ разходи 35 милиона лева — всичко близо 140 милиона лева, ни показва, че въ финансовата политика на България нѣма необходимата яснота и трайност.

Но законопроектътъ се занимава и съ сключения заемъ и въ връзка съ този заемъ въ него сѫ вмѣкнати нѣкои въпроси, които именно би трѣбвало специално да ни занимаватъ. Вмѣкнатъ е въпросътъ за присъденитѣ суми отъ арбитражнитѣ сѣдилища на предприятия и постройки на желѣзнопътни линии и пристанища отъ около 160 милиона лева въ единъ моментъ, именно, когато въ Парламента е внесено законодателно предложение за разрешението на този въпросъ по същество и когато това законодателно предложение е сложено на дневенъ редъ много по-рано отъ законопроекта за извънбюджетния кредитъ.

Вънъ отъ това въ главата за Дирекцията на държавнитѣ дългове фигуриратъ нѣкои суми, за които смѣтамъ, че най-малкото г. министърътъ на финанситѣ е длъженъ да даде необходимитѣ обяснения. Сумитѣ, казахъ, не сѫ много, що се касае до свръхсметнитѣ кредити, но все пакъ и върху тѣхъ г. г. министритѣ — не само г. министърътъ на финанситѣ, но и министритѣ, по ресоритѣ на които сѫ специалнитѣ параграфи — ще трѣбва да ни дадатъ необходимитѣ обяснения. По Министерството на народното просвѣщение азъ виждамъ, че въ § 101 се предвижда нова субсидия на Народния театръ отъ 2 милиона лева. Въ сѣщото време виждамъ въ бюджета за извънредни разходи на държавата за окончателно довършване на Народния театръ както и за обзавеждането му да е предвидена една сума отъ 7.500.000 л. Азъ моля не г. министра на финанситѣ — защото той не носи отговорностъ за вписването на тѣзи пера, освенъ, както казахъ, че е отговоренъ солидарно — но азъ бихъ молилъ г. министра на просвѣтата да ни каже, може ли да ни занимава съ кредитъ за довършване на театъра, когато въ Парламента е сложенъ въпросътъ да даде той не само обяснение, но и да се направи необходимото разследване и анкета за постройката на театъра? Едно министерство, свършило завчера съ единъ извънредно голѣмъ скандалъ — уволнението на директора на театъра; едно министерство, за което се изнесоха тукъ въ Парламента маса

данни, а въ печата — въ изобилие, това министерство би трѣбвало да ни даде необходимитѣ изяснения по довършването на театъра и по субсидирането на трупата. Много мѣчно е ние сега да се занимаваме съ този въпросъ по същество — азъ признавамъ това — и заради туй ние ще почакаме, щото министърътъ на просвѣтата да ни каже какво е направилъ, за да отговори на критикитѣ въ Парламента и на критикитѣ въ печата по въпроса за строежа на Народния театръ. Следъ като се похарчиха 100 и толкова милиона лева, за какво ще служатъ тия 7.500.000 л.? За довършването и обзавеждането на театъра! Не веднѣжъ се каза тукъ, въ Парламента, че театрътъ ще бѣде свършенъ въ началото на януарий или на февруарий, че ще стане отварянето му и т. н., обаче ние виждаме, че исканията на кредити не се свършватъ.

Г. министърътъ на финанситѣ иска за Държавната печатница 6.600.000 л. за купуване консомативни материали и др. Азъ бихъ желалъ г. министърътъ на търговията да ни даде обяснение за какво е гая сума. Още повече е необходимо да ни се дадатъ тия обяснения, следъ като и въ Парламента, и въ печата се посочиха нѣкои голѣми нередности въ Държавната печатница.

За Главната дирекция на желѣзницитѣ виждамъ, че се предвижда въ § 53 една сума отъ 2.424.031 л. за изплащане на сумата 83.000 златни франка за доставени преди европейската война мауни и шалани, съгласно сключенията спогодба, одобрена отъ Министерския съветъ съ XVII-то постановление отъ 26 ноември 1928 г., протоколъ № 75, и разноснитѣ отъ превода и комисионата, както за изплащане разноснитѣ и такситѣ по дѣлото между държавата и поменатото дружество и за възнаграждение на адвоката. Азъ бихъ желалъ да зная отъ г. министра дали взетото решение отъ Министерския съветъ е внесено въ Народното събрание за одобрение и дали окончателно е гласувано или не.

Азъ бихъ желалъ да зная още сумата 10.000.000 л., дългове за минали години, за които се казва, че разпредѣленieto ѝ ще стане отъ Министерския съветъ по докладъ на министра на финанситѣ, за кои дългове се касае. Искамъ да зная това, защото ние тукъ се спираме върху стотинката, когато се искатъ пари въ връзка съ нѣкой законъ, а въ извънбюджетния кредитъ много лесно може да се вмѣкне една грамадна сума, даже мимо волята на министра на финанситѣ, безъ да се прецени дали е необходимо да се предвиди. Въ Дирекцията на държавнитѣ дългове, § 2 — азъ не правя съ това упрекъ на г. министра на финанситѣ, но бихъ желалъ да ни даде обяснение — е предвидено едно възнаграждение на адвокатитѣ въ Лондонъ и разноски по сключването на заема 1928 г. отъ 722.000 л. Бихъ желалъ г. министърътъ на финанситѣ да се спре и върху този въпросъ и да ни даде необходимитѣ обяснения.

Въ сѣщата глава, § 6, сѫ предвидени за изплащане заема отъ добавъчната гаранция по 7 процентония държавенъ заемъ за настаняване бѣжанцитѣ, сключенъ презъ 1926 г., лири английски 90.000, а долари 168.750, равно на 83.851.875 л.

Г. г. народни представители! Азъ мисля, че ние не би трѣбвало да се съгласимъ да гласуваме тая сума. Азъ се спирамъ на тая сума, смѣтайки, че г. министърътъ на финанситѣ нѣма да схване тоза като опозиция, която азъ излизамъ да правя отъ трибуната лично на него или на правителството, а защото въпросътъ за заема отъ 1926 г. е единъ националенъ въпросъ и защото все повече и повече става ясно, че този заемъ е билъ много тежъкъ за нашата страна.

Г. г. народни представители! Ще позволите за две минути да се спра на този заемъ. Вмѣсто да бѣде хуманитаренъ, какъ го искаха въ Обществото на народитѣ Вандерзедъ и Албертъ Тома, този заемъ излѣзе единъ отъ най-тежкитѣ, които историята познава. И то спрямо кого? Спрямо България, която нѣма никаква вина за българитѣ бѣжанци, изгонени по силата на конвенцията за доброволното изселване, при прилагането на която конвенция „доброволността“ се замѣни съ огънь и мечъ. Този заемъ е сключенъ съ реална лихва 8-5%, неснионенъ курсъ 88%, срокъ за изплащане 40 години. Отъ чистото му произведение 2.873.000 английски лири, следъ заплащането на Banque de Paris et des Pays Bas една сума отъ 625.890 английски лири срещу съкровищнитѣ бонове отъ 1912 и 1913 г., останаха 2.250.000 английски лири. Срецу номинална стойностъ отъ 2.250.000 английски лири, за които въ 40 години ние ще заплатимъ близо 7 милиарда лева, България получи само 1.450.000.000 л. Освенъ това, като условие за заема се сключи и конвенцията отъ 1926 г. за

валоризацията на довоенните ни външни заеми, дотогава плащани във французки франка — 6—7 л. за един франк. Сметнете съ колко милиарда сме обременени от тая конвенция, когато остатъкът от довоенните ни заеми на 30 септември 1928 г. е бил 382.000.000 л. Сметнат във французки франка този остатък е близо 2 милиарда лева, а пресметнат по тая конвенция — официално това ще видите във доклада на Дирекцията на държавните дългове — на 30 септември 1928 г. този остатък се равнява на 10½ милиарда лева. Свърх това, друго условие на заема бѣ България да заплати едно много обидно за нея обезщетение от 15 милиона лева на Деклозиеръ. За утешение на Народното събрание се гласува един законъ, споредъ който тази сума да бѣде събрана отъ отговорните банки и лица. Но ето 2 години вече минаха отъ гласуването на тоя законъ. Доколкото ми е известно, искovitъ молби сѣ готови въ Министерството на финанситъ, но г. министрътъ на финанситъ ще ни каже защо не сѣ депозирани въ сѣда.

Освенъ това, по-големата частъ отъ този заемъ, за който ние плащаме 8½% лихва, остана въ Лондонъ или въ Ню-Йоркъ. Въ 1927 г., когато ние викахме тукъ финансови вещи-лица отъ Женева да се занимаватъ съ финансовото положение на България, за да може да се сключи новия стабилизационенъ заемъ, 75% отъ бѣжанския заемъ си стоеше въ Лондонъ или въ Ню-Йоркъ срещу лихва равна само на 4%. Само отъ лихвитъ ежегодно ние губимъ близо 80 милиона лева. Но най-сжщественото е, че тия депозирани суми въ чужбина, по подобие на единъ заемъ, сключенъ отъ страна на Австрия, можеха да бѣдатъ внесени въ България и тогава ние не щѣхме да бѣдемъ въ положение на неизбежностъ при сключването на стабилизационния заемъ. Единиятъ милиардъ отъ стабилизационния заемъ, който вие дадохте на Българската народна банка, вие го имате отъ бѣжанския заемъ, но той стоеше въ Лондонъ и Ню-Йоркъ. Отъ бѣжанския заемъ до м. ноември 1928 г. сѣ влѣзли въ България 712.000.000 л., а сумата, която Дирекцията за настаняването на бѣжанците е получила, достига 498.000.000 л. Значи, отъ този заемъ, за който ние ще платимъ милиарди, и срещу който се обвързахме съ една конвенция за милиарди, сѣ получили едвамъ 498.000.000 л., а всичко друго е въ чужбина, и срещу него ние плащаме лихви, погашения и даваме сега допълнителна гаранция отъ 83.000.000 л., която ние сега ще трѣбва да депозираме. Но най-лошото е, че за тия две години отъ тия суми, само 470.000.000 л. сѣ упогрѣбени въ България, тя е заплатила една сума равна на 410.000.000 л. разности, независимо отъ горензложенитъ условия. Тия 410.000.000 л. сѣ лихви и погашения — по 168.500.000 л. на година, включително 17.500.000 л. дирекционни разности. И действително може да се каже, че заемъ до такава степенъ, лошъ за държавата не само че не е билъ сключванъ у насъ, но въобще рѣдко ще се намѣри въ историята на заемитъ да е билъ сключенъ нѣкога такъвъ заемъ. А прилагането му въ България е чудовищно. Ако за две години влагате за целта на този заемъ суми само 470.000.000 л. и заплащате за разности — лихви и погашения — суми равни почти на взетото, действително, това е чудовищно. Азъ пакъ ще кажа, че въ това отношение голѣмата вина се крие въ моментитъ на сключването на този заемъ, но си имаме и наша, вътрешна вина, която датира много по-рано отъ министерствуването на г. Молловъ. Тая вина е, че у насъ нѣма стопански планъ, че у насъ нѣма и единъ голѣмъ финансовъ планъ. Ние бързаме съ сключването на заема, заемътъ иде, а не сме готови нито съ земята, нито съ изучаванията и достигаме до положението на 1 ноември 1928 г. да сме употребили всичко 470.000.000 л., а 410.000.000 л. сме заплатили лихви и погашения.

Г. г. народни представители! При туй положение азъ питамъ: можемъ ли ние да гласуваме току-така една сума отъ 83.000.000 л. за гаранция? За Бога, би трѣбвало да попитаме взаимодателитъ: даденитъ гаранции, които така редовно се депозиратъ въ Народната банка, отъ които тѣ взематъ 168.500.000 л. годишно и 17.500.000 разности за дирекцията, не сѣ ли достатъчни? Защо трѣбва да се дадатъ за гаранция и тия 83.000.000 л.?

И после, азъ повдигамъ и другъ единъ въпросъ, на който спирамъ вниманието на г. министра на финанситъ. Измѣни се положението. Сега сме въ 1929 г. Българската народна банка е обрѣната въ единъ чисто емисионенъ институтъ. Тя се намира подъ върховния контролъ на финансовия комитетъ при Обществото на народитъ. Неговиятъ делегатъ г. Шаронъ, делегатъ на сѣщия комитетъ по

бѣжанския заемъ, е въ управителния съветъ на Народната банка. Европа, заемотавцитъ, финансовиятъ комитетъ, банцитъ нѣматъ ли довѣрие въ Българската народна банка — питамъ азъ? Отъ друга страна левътъ е стабилизиранъ. И тогава не бива ли да се сложи въпроса, за държанитъ досега суми въ Лондонъ и Ню-Йоркъ, за които заплащаме 8% лихва, да се внесатъ въ България? За държанитъ суми би трѣбвало да бѣдатъ внесени досега въ България. И азъ поддържамъ, че нѣмаше нужда отъ сключването на страшния стабилизационенъ заемъ — страшенъ не само по лихвата и емисията, страшенъ, г. г. народни представители и г. министре, по ония 4—5—6 условия, които ставатъ 7—8, и всички ние не ги знаемъ. Азъ питамъ — между скоби казано — защо финансовиятъ комитетъ се занимава съ нашитъ желѣзници и защо законопроектътъ на г. министра на желѣзницитъ се внася въ финансовия комитетъ? Какво представляваме ние тукъ?

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Нѣма суверенитетъ.

И. Януловъ (с. д): Ние молимъ г. г. министритъ, особено г. министра на желѣзницитъ, да ни отговорятъ какво представлява българскиятъ Парламентъ? Вие гласувахте заема безъ да подозираме, че финансовиятъ комитетъ въ връзка съ този заемъ ще се занимава съ въпроса за обръщането на българскитъ държавни желѣзници въ автономни днесъ, а утре не знаемъ въ какво. Виждате, въпросътъ за връщането отъ желѣзницитъ на даденитъ за последнитъ суми отъ държавата въ продължение на 50 години по 50 милиона лева на годината и законопроектътъ за обособяването въ автономни българскитъ държавни желѣзници се разглежда въ Женева. Азъ не говоря, разбира се, за снѣ други случаи и условия, които сѣ много по-тежки въ договоритъ и въ протоколитъ въ връзка съ стабилизационния заемъ. Но питамъ — и това, азъ мисля, заслужава вниманието на Народното събрание — ние имаме стотици милиони лева въ Лондонъ и Ню-Йоркъ. Въ 1926 г. можеха да отговорятъ на уважениия г. министръ на финанситъ и да му кажатъ: „Нѣма стабилизиранъ левъ у васъ, нѣма стабилна банка, вие ще трѣбва да прокаратъ цѣла една серия отъ закони“. Тогава можехме да говоримъ за стабилизитетъ на Народната банка и стабилизитетъ на лева. Ние прокарахме всички тѣзи закони, тѣ сѣ гласувани. Тогава питаме: защо тази сума отъ стотици милиони лева ще стои депозирана въ Лондонъ и Ню-Йоркъ и да заплащаме една лихва отъ 8½%, срещу заплащане такава отъ тѣхъ 4%? Защо ще губимъ десетки милиони лева отъ това? Само по себе си следва, че този въпросъ се слага съ всичката му строгостъ, съ огледъ на фактитъ и на положението въ нашата страна, тъй както се е сложилъ и въ чужбина, тъй както, ще повторя пакъ, се сложи навремето въ Австрия. Такива блокирани суми тогава бидоха върнати въ Австрия и въпросътъ се разреши. Какво ще направи г. министрътъ на финанситъ — дали той ще отговори съ своята си лека ръка на този въпросъ, това остава негова работа; мене вече абсолютно не ме интересува държането по този въпросъ спрямо насъ отъ тази маса. (Сочи министерската маса) Азъ зная високото пренебрежение, съ което тѣ се отнасятъ къмъ всѣка една критика, но азъ констатирамъ тѣзи факти. Азъ помня, въ 1927 г. посочихъ тукъ редица цифри, че държавата свършва съ дефицити, които се отрекоха. Цѣлата сговорачка преса писа за оптимизма на г. министра на финанситъ, а следующата година сключихме заемъ, отъ който единъ милиардъ отдѣлихме за покриване на дефицити.

Министръ-председателъ А. Ляпчевъ: Милиардъ за дефицити за 1927 г.! Не знаете какво приказвате.

И. Януловъ (с. д): Г. министре! Азъ ви изложихъ цифри тогава отъ редъ години и ви казахъ какъвъ дефицитъ е натрупанъ на България и този дефицитъ сега се изплаща.

Министръ-председателъ А. Ляпчевъ: Но не за 1927 г.

И. Януловъ (с. д): Оставете 1927 г. Азъ казахъ какъвъ дефицитъ има нашата страна. Вие го потвърдихте — азъ съмъ си го отбелязалъ — съ Вашата, какъ да кажа, не тънкость, а съ Вашата ловкость да чукнете по носа нѣкой другъ, че този дефицитъ не е отъ 1927 г., но е едно лошо наследство отъ близкото минало. Но да не оваряме този въпросъ, понеже темата е много по-сериозна.

Г. г. народни представители! Въ главата за Дирекцията на държавнитъ дългове въ връзка съ Женевския прото-

коп за стабилизационния заем, въ настоящия законопроект на стр. 7 въ втория параграф на бюджета, е предвидена да се изплати една сума от 160.000.000 л., присъдени от арбитражните съдилища. Въпросът е дебатиралъ въ Народното събрание не веднъж; въпросът е дебатиралъ и въ обществото. Въпросът доби една ясна и категорична форма съ вчасността на едно законодателно предложение, подписано от 60 души депутати от присъстващите 72. Ако нѣкои депутати от Сговора не го подписаха, макаръ че искаха — азъ мога да посоча имена — то е заради туй, защото законодателното предложение нѣмаше абсолютно никаква целъ да се мѣси въ вътрешни партийни разпри. Този въпросъ датира много по отрано и, следователно, не може да се смѣта, че само днешниятъ министъръ на финансите, че днешното правителство е виновно за това нещастно негово разрешение. Но веднъжъ, когато въ едно Народно събрание специално за въпроса за изплащането на присъденитъ суми отъ арбитражните съдилища се внася едно законодателно предложение, редовно съгласно съ текстоветъ на конституцията и вътрешния правилникъ на Народното събрание, за допълнение на закона отъ 1925 г. за измѣнението и допълнението на закона отъ 1923 г. за измѣнение и допълнение на закона отъ 1915 г. за разглеждане и разрешаване отъ арбитраженъ съдъ на възникналитъ спорове между държавата и главнитъ предприятия за постройката на железопътнитъ линии Търново—Борушица, Борушица—Тулово—Стара-Загора, Царева-ливада—Габрово, Левски—Свищовъ, Радомиръ—Кюстендил—турската граница, Девня—Добричъ, Мездра—Враца—Видинъ и предприемача на Русенското пристанище, веднъжъ внесенъ единъ такъвъ законопроектъ, който се касае точно до този въпросъ, може ли държавата да заплати 160.000.000 л., които сж вмъкнати по единъ контрабанденъ начинъ въ Женевския протоколъ, и въпросътъ е разискванъ въ Женева, когато би трѣбвало да бжде разискванъ въ българския Парламентъ — по никой начинъ г. министърътъ на финансите не би трѣбвало да ни поставя предъ тази изненада.

Министъръ В. Молловъ: Голѣмо нахалство е да ми говорите за „контрабанденъ начинъ и за изненада“.

И. Януловъ (с. д): Извинете, г. министре, това не се касае за Васъ, това се касае за хора — ако искате да Ви ги кажа кои сж — които употребяватъ срѣдства свършено недопустими въ една страна на законността, за да изтрѣгнатъ тая сума. Ами тая сума щѣше да бжде изтрѣгната съ разписка!

Министъръ В. Молловъ: Нѣма да гласувате, и нѣма да бжде изтрѣгната.

И. Януловъ (с. д): Може известни суми да сж взети, може да не сж взети, но фактътъ е единъ — че въ този законопроектъ за 3 милиарда и толкова милиона лева е вмъкнато едно малко параграфче за изплащането на тази сума отъ 160.000.000 л., когато въ дневния редъ въ продължение на месецъ висѣше предложението за измѣнение на закона за арбитражните съдилища, подписано отъ всички парламентарни групи, съ изключение на Сговора, и шомъ се дойдѣше до него, не се разглеждаше, а се минаваше на следующата точка.

Като се вземе предъ видъ, г. г. народни представители, че при разискването на този въпросъ вземаха участие хора запознати съ материята, като г. Мушановъ, г. Пастуховъ, г. Пѣдаревъ и пр., и всички безъ изключение се изказаха, че валоризация на присъденитъ суми не може да стане, че не се намѣри нито единъ — и словомъ нито единъ — народенъ представителъ въ този Парламентъ, макаръ че присъствуваха много отъ съдиитъ и адвокатитъ, вземали участие въ арбитражните съдилища, който да стане и да защити валоризацията; второ, че не се намѣри нито единъ, който да стане и да опровергае.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не валоризация, а девалоризация.

И. Януловъ (с. д): Не се обаждайте, г. Данаиловъ! Въ Вашъ интересъ е, моля Ви, да не се обаждаме.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ отъ тебе съвсемъ се не боя. Ти си много смѣлъ да говоришъ такива нѣща.

И. Януловъ (с. д): Азъ съмъ много смѣлъ да говоря истината.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Бждете по-спокойни, защото можете да получите и Вие своето възнаграждение.

И. Януловъ (с. д): Азъ бѣхъ толкова скромнъ, за да поддържамъ цѣли три години въ „Адвокатски прегледъ“, въ печата и въ Парламента една теза, която не получи опровержение. И досега, г. проф. Данаиловъ, Вие не сте излѣзли въ печата да отговорите на моитъ обвинения; Вие не сте излѣзли въ Парламента, освенъ тази малка злоплучна реплика, като единъ отъ съдиитъ...

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Вие си правите реклама въ Парламента съ известна ваша дейность. Не защищавате интересите на държавата.

И. Януловъ (с. д): Защо ще си правя реклама съ една такава безпокойна тема, защо ще се карамъ съ г. проф. Молловъ, защо ще се карамъ съ Васъ? Вие мислите, че е едно голѣмо удоволствие да излизамъ за трети и четвърти пътъ да разисквамъ такава материя?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ти си билъ голѣмъ пехливанинъ.

И. Януловъ (с. д): Г. г. народни представители! Не само че въ Народното събрание тогава никой не взема думата по този въпросъ, но тукъ се изнесоха нѣкои работи, които действително би трѣбвало да накаратъ заинтересованитъ да излѣзатъ въ печата или пъкъ да се явятъ тукъ въ Народното събрание и да дадатъ необходимитъ обяснения.

Най-напредъ въ Народното събрание се обърна внимание, че въ тѣзи съдилища въпросътъ за съдебнитъ мита е разрешенъ съвършено неправилно и въ вреда на държавата. Никой не възрази на това. Второ, обърна се внимание, че въ нѣкои отъ тѣзи съдилища сж присъдени лихви споредъ краткосрочната давность за 5 години, а пъкъ нѣкои отъ тѣзи арбитри, които сж заседавали, и нѣкои отъ които присъствуваха тукъ въ Народното събрание при всичкитъ тия дебати и които сж били за 5-годишната давность, въ следующитъ арбитражни съдилища сж поддържали изплащането на лихвата да стане до край, и действително лихвата е изплатена до най-последния срокъ. На трето мѣсто, въ Народното събрание се посочиша работи, които действително могатъ да възмутятъ обществената съвѣсть и я възмутиха всестранно. Азъ чета завчера въ в. „Миръ“ статията на инженеръ Трифоновъ, който е работилъ въ тѣзи процеси, въ която се казва: „Въ Италия интелгенцията хвърляше спестенитъ си банкноти на запаление огънь отъ Мусолини за спасението на държавата. У насъ се опитаха, въ качеството на съдии, да взематъ каквото могатъ“. И за примѣръ се посочи въ Народното събрание и въ печата дѣлото за Свишовското пристанище, по което сж присъдени всичко 2.000.000 л., а пъкъ само съдиитъ сж си присъдили на себе си възнаграждение 750.000 л., следователно, спрямо присъдената сума — азъ знамъ, че нѣкои отъ съдиитъ въ последствие се отказваха отъ възнаграждението си и т. н., но това е свършено другъ въпросъ — вие виждате, че това възнаграждение достига близо 40%.

Но най-мжниятъ въпросъ, въпросътъ, който най-много възбужда общественото мнение, и разрешението на който ощетява държавната хазна, е валоризацията на присъденитъ суми. Въ различнитъ арбитражни съдилища — а пъкъ тѣ сж нѣколко — валоризирането е станало различно, макаръ че въ тия съдилища нѣкои отъ съдиитъ сж били едни и същи лица. Най-напредъ се достигна до 35% валоризация, после се слѣзе до 30%, а следъ това се стигна до 50%. Г. г. народни представители! Ние имаме сключени спогодби за плащания въ чужбина, но никого, въпрѣки договора за миръ, въпрѣки това, че се намираме въ нещастното положение на победени, не достигнахме до положението да плащаме присъденитъ суми 50% злато. А тукъ имате присъди въ български левове, имате законъ за Българска народна банка отъ 1919 г., имате една забележка въ закона за мораториума, имате и прецеденти за присъждане 30—35% и доважда единъ съдъ, въ който влизатъ нѣкои отъ същитъ арбитри, и ви присъжда 50% валоризация, т. е. за всѣки единъ присъденъ левъ да се даватъ 135 лева. По този начинъ се стигна до много високата сума отъ 200 и толкова милиони лева за изплащането на присъденитъ суми.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Съвършено неправилна база! И азъ се чудя, какъ голѣми юристи могатъ да разсждаватъ така. Тукъ не е въпросъ за присъждане една сума

отъ левове златни или сребърни, или девалоризирани. Единият най-обикновенъ практиченъ, умения човѣкъ ще ви каже, че въпросътъ е за извършена работа, за изкопано пространство земя, за доставени материали. Ще оценявашъ материалитъ не по девалоризация, а по тѣхната стойностъ. Ако е изкопанъ единъ кубикъ земя, и тогава и днесъ тази работа не струва девалоризирана, а струва по-скѣпо. И ако действително бѣше присѣдено да се плаща въ левове, азъ не зная къде щѣше да отиде работата. Когато се излагатъ тия нѣща, недейте ги излага въ една мистична форма. Вземете решенията и вижте за какво е присѣдана. Решенията не сѣ за левове, а за извършени работи и доставени материали. Изложете колко шини, колко траверси сѣ доставени, колко кубически метра земя сѣ изработени и вижте за тѣхъ колко е платено. И ако намѣрите, че нѣкой сѣдѣ е присѣдилъ повече, отколкото струватъ тѣзи нѣща — азъ бихъ казалъ, ако сѣдѣтъ е присѣдилъ половината отъ това, което тѣ струватъ — излѣзте тогава и осѣждайте. Но не така мистично да говорите: „Левове, левове!“ Не е така, г. Януловъ! Вие много грѣшите. И азъ съмъ убеденъ, че вие не сте прочели нито едно решение, нито пъкъ мотивитъ на нѣкое решение на арбитражнитъ сѣдилища.

Отговарямъ Ви, защото ме закачате, иначе не бихъ Ви закачалъ. Излѣзте и разисквайте въпроса въ Народното събрание въ негово достойнство, а не въ неговитъ шинкани и закачки въ Вашитъ адвокатски прегледи и на други мѣста въ вестницитъ, защото тамъ имате перото въ ръжка. Излѣзте предъ Народното събрание и изложете въпроса въ неговата сѣщностъ. Касае се за български предприемачи и за български работници. Мислете малко и за тѣхъ. Какво приказвате, че сѣ осѣдили държавата? Азъ съмъ убеденъ, че всички арбитри въ тия арбитражни сѣдилища сѣ мислили повече за държавата, отколкото вие нѣкога сте мислили за нея. Какви сѣ тѣзи несерioзни закачки по сериознитъ въпроси?

И. Януловъ (с. д.): Г. г. народни представители! Азъ ще продължа своята мисль, защото предполагамъ, че г. Данаиловъ ще вземе думата въ последствие.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ не съмъ длъженъ да отговарямъ предъ Народното събрание по тѣзи въпроси. Нито на Васъ ще отговоря.

И. Януловъ (с. д.): И ще видите, че всички тия въпроси, които той тѣ инцидентно повдигна тукъ, не сѣ въ негова полза.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ съмъ достатъчно силенъ, за да защита всичко онуй, което е въ моя полза.

И. Януловъ (с. д.): Г. г. народни представители! Четвъртиятъ въпросъ, който се повдига въ връзка съ взетитъ решения и валоризацията, е, че самитъ тѣзи лица, когато ще изплащатъ на държавата, респективно на Българската народна банка, сумитъ, взети отъ тѣхъ за строене на тия желѣзници, или за всички тия релси, траверси и т. н., за които тѣ сантиментално говори г. Данаиловъ преди малко, ще ги изплащатъ въ книжни левове.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Пакъ сте на фалшива база, защото дългътъ имъ къмъ банката е въ пари. Банката трѣбва да си защити интереситъ. Това искамъ да Ви кажа — че по този въпросъ не знаете какво приказвате. Задълженията имъ къмъ банката сѣ въ пари — както плаща, тѣ и ще взема — а на държавата сѣ въ извършена работа и въ доставени материали. Инакъ държавата е длъжна да повърне материалитъ.

П. Анастасовъ (с. д.): Трѣбва да се изясните по-добре, г. Данаиловъ.

Н. Мушановъ (д.): Това сѣ искания на креанси.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Какъ така на креанси? Това сѣ искания за извършена работа, за положенъ трудъ и за дадени материали.

Н. Мушановъ (д.): Оставете тази теория, тя не може да се поддържа.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Какъ да я оставя? Това е реалността.

Н. Мушановъ (д.): Това сѣ креанси. Кой Ви каза, че ще се връща въ натура? Това сѣ креанси спрямо държавата.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Вие не познавате решенията, не сте отворили нито една страница отъ тѣхъ. Имаше искания да се върне въ натура. Вие особено, г. Мушановъ, който говорите много по тия въпроси, проучете, изучете и излѣзте тогава да говорите.

Н. Мушановъ (д.): Прочелъ съмъ ги и съмъ говорилъ по този въпросъ два пѣти. Зная тия решения. Вие приказвате приказки. Азъ искамъ да забележа на г. Данаиловъ, че това сѣ креанси, а не искания въ натура. Искамъ думата.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Вземете думата.

Н. Мушановъ (д.): Това сѣ приказки.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Тия приказки ги изнасяте отъ тукъ по вестницитъ и внигте хората, безъ да имате нѣ какво основание.

Н. Мушановъ (д.): Азъ не съмъ Ви скандалилъ, нито приказвамъ по това. Но какъ креанса ще го превърнешъ въ искъ въ натура?

И. Януловъ (с. д.): Едно голѣмо щастие е, че тѣзи решения на арбитражнитъ сѣдилища, за които е дума, се намиратъ предъ мене. Тѣй че ако г. проф. Данаиловъ желае да разполага съ тѣхъ, азъ мога да му ги дамъ още сега. Най-важнитъ цитати отъ тия решения се намиратъ предъ менъ. Предъ мене сѣщо се намиратъ защитнитъ речи на защитницитъ на нашата държава предъ всички арбитражни сѣдилища. Намиратъ се сѣщо така всички речи, държани въ Парламента, както и всички статии, писани въ печата по тоя въпросъ: намиратъ се последната буква и последната цифра, свързани съ този въпросъ. Затова азъ казахъ, че не е голѣмо удоволствие за трети пѣтъ да разглеждамъ този въпросъ. Азъ познавамъ този въпросъ au fond, старалъ съмъ се да го изуча добре. Най-после азъ си припомнямъ и думитъ на г. Ляпчевъ, казани веднѣжъ тукъ: „Абе, това сѣ стари предприемачи, които сѣ строили желѣзницитъ“. Мжчихъ се да се убѣя, че въ тази работа нѣма грабежи, но има, ако не право и справедливостъ, има малко логика.

Но азъ ви нося, г. г. народни представители, и мнението на г. Пждарева, отъ Демократическия съговоръ, което мнение е много по-тежко за васъ. Г. Пждаревъ излѣзе тукъ въ една речъ и изрази сѣщата мисль. Мнението на г. Пждаревъ е напечатано въ вестника на г. министъръ-председателя. Това мнение отговаря по такъвъ страшенъ начинъ на случайнитъ бележки на г. Данаиловъ, че ако азъ го прочета, действително г. Данаиловъ ще остане зачуденъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Моля, моля, прочетете всичко. За туй, което азъ съмъ вършилъ, не се боя никога да отговарямъ предъ съвѣстѣта си и предъ Васъ даже.

И. Януловъ (с. д.): Ние не сѣдимъ Васъ; ние разглеждаме една голѣма проблема.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Скандалите хората.

И. Януловъ (с. д.): Никой отъ насъ не е помислявалъ да скандали никого. Азъ не съмъ споменвалъ нито едно име.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Моето име споменахте и не заплашките — нѣщо, което не става въ добре уредено общество, а става въ нѣкое комунистическо събрание.

И. Януловъ (с. д.): Нито съмъ Ви заплашвалъ, нито нищо. — Но да мина по-нататкъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Трѣбва да знаете, какво говорите въ Камарата.

И. Януловъ (с. д.): Г. г. народни представители! Азъ мисля, че говоря много меко. Това е констатирано отъ много хора.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не е нужно меко да се говори, а умно.

И. Януловъ (с. д): Азъ се мъча да вникна въ Вашата логика, помнете се да вникнете и Вие въ моята логика. Това права въ продължение на 25 години. Ако и отъ менъ се оплатете — благодаря!

Но за какво е заплатено — ида на този въпросъ. Г. г. народни представители! По договоритъ постройката на български железници, за които е тукъ дума, е дадена форфетерно. И нека се знае, че цѣлата сума е изплатена на предприятията. Споровѣтъ, които се разрешаватъ отъ арбитражни сѣдилища, сѣ за допълнителнитъ работи, които съвсемъ не сѣ, както се казва, за купуване релси, траверси и пр. Отъ предявенитъ преисци на предприятията се вижда, че всички тѣзи искове не се касаятъ до изплащане на форфетерната сума по договоритъ, а за работа, извършена вѣнъ отъ договора — за повръщане на суми, задържани неправилно отъ държавата, за вреди и загуби отъ поскупване на материалитъ, за забавяне и други подобни извъндоговорни основания. Представителитъ на държавата сѣ пледирал, и трѣбва да кажемъ съ достоинство, че може да се говори за валоризация само дотолкова, доколкото се касае до задължения относително форфетерната сума. И г. Малиновъ, и г. Джидровъ — цитирамъ него — казватъ, че нѣма да се намѣри нито единъ юристъ, въ никоя страна, който да помисли, че задълженията по единъ договоръ могатъ да се касаятъ и до задължения извънъ договора. Но сѣдѣтъ е присѣдилъ за тия задължения, въпрѣки, че тѣ сѣ извънъ договора, въпрѣки, че тукъ не се касае за релси, за траверси, а за задържане неправилно отъ държавата суми, за вреди и загуби отъ поскупване, за забавяне и пр. Азъ съмъ юристъ, азъ се подчинявамъ на правилото, че по присѣдата ние не можемъ въ Народното събрание да разсѣждаме. Азъ знаа, че това е *res judicata*. Препанямъ глава и казвамъ: присѣденитъ суми отъ арбитражнитъ сѣдилища ще трѣбва да се платятъ. Но ако отварямъ тая скоба, то е, за да ви кажа, че работата не е тѣй трагична, че тѣзи, които сѣ строили железници, сѣ получили своето, а само толкова години сѣ разтакали тия спорове за разни глоби, за задържане суми отъ държавата, за вреди и загуби отъ поскупване материалитъ, за забавяне и пр. Е добре, за сумитъ, така както сѣ присѣдени въ размѣръ на 15—20 милиона лева, никой отъ насъ не би спорилъ. Ние ще си споримъ, както казвате, въ „Адвокатски прегледъ“, въ „Юридическо списание“, дали трѣбваше да се платятъ тия суми или не; дали има неправилностъ въ арбитражнитъ решения, но щѣхме да се подчинимъ.

Тукъ, обаче, се явяватъ два тежки въпроса, които се усѣщатъ отъ цѣлото българско обществено мнение и отъ цѣлия Парламентъ. Единиятъ въпросъ е: защо е валоризирано, когато на никого друго не е валоризирано, когато въ никой законъ на царството не съществува тази институция — валоризация и когато, най-важно, въ никой документъ на Парламентъ и на Министерски съветъ не се говори за валоризация? Азъ ви нося и тѣзи документи.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Бѣдете малко по-ясенъ. Дайте да оправимъ въпроса. Защо говорите невѣрни работи?

И. Януловъ (с. д): Г. Данаиловъ! За Ваша честь, недейте ме прекъсва, Вие сте мой професоръ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Защото говорите невѣрни работи. Между държавата и предприемачитъ е подписанъ договоръ. Предприемачитъ искатъ злато, държавата иска да се девалоризира. Азъ, ако бихъ ималъ речта на г. Джидровъ, бихъ ви я прочелъ. Г. Джидровъ моли сѣдинитъ да не осѣждатъ държавата да плати въ злато, а да слѣзатъ малко по-надолу. Защо говорите невѣрни работи? Държавата има съ предприемачитъ договоръ, подписанъ предъ нотариуса. Предприемачитъ искатъ въ злато, а държавата моли да се слѣзе надолу, да се девалоризира. Говерете за нѣщата, както сѣ.

И. Януловъ (с. д): Съжالياвамъ, че сте били въ арбитражнитъ сѣдилища. Азъ ще ви цитирамъ по първия въпросъ, и ще видите, дали държавата се е ангажира съ девалоризация по решение на Министерския съветъ или по законъ; ще ви цитирамъ по втория въпросъ и речта на г. Джидровъ, която нося съ себе си. По първия въпросъ: съ какво се е ангажира българската държава въ това отношение?

Г. г. народни представители! Вие сте гласували единъ законъ, въ който изрично се казва, че възлагате разреше-

нието на тѣзи спорове на арбитражни сѣдилища. И дума не става за валоризиране. Следъ това, въпросътъ се разглежда въ Министерския съветъ. Министерскиятъ съветъ взема следующето решение: „Опълномощава се министърътъ на железницитъ да представлява държавата въ разрешението на поставенитъ спорове отъ арбитражнитъ сѣдилища, възъ основа на закона“ отъ тогава и отъ тогава. Нито въ закона се говори за валоризация, нито въ постановлението на Министерския съветъ се говори за валоризация.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): И тукъ сте въ погрѣшка.

И. Януловъ (с. д): Каква погрѣшка, когато азъ Ви цитирамъ официални документи!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добре, продължавайте.

И. Януловъ (с. д): Моля Ви, г. Ляпчевъ, най-добре е да не се мѣсите.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Е, хубаво, министъръ-председателъ не трѣбва да се обажда! Той трѣбва да си отиде? Ама че теории и положения!

И. Януловъ (с. д): Г. Данаиловъ! Вие сте изобличенъ минута следъ минута, следъ всѣка Ваша дума. Вие твърдите, че българската държава е ангажирана съ валоризацията. Е добре, азъ Ви цитирамъ документи, нито въ закона го има това, нито въ постановленията на Министерския съветъ го има това. Цитирамъ Ви най-после и особено мнение на г. Пѣдарева, въ което той изрично казва следното: (Чете) „Министерскиятъ съветъ не се е произнесълъ върху съдържанието на помирителния записъ, и затуй помирителниятъ записъ надвишава решението на Парламента и решението на Министерския съветъ. Заради туй азъ поддържамъ, че валоризация не може да стане“. И чакъ въ помирителния записъ министърътъ на железницитъ за пръвъ пътъ пише: (Чете) „А що се касае за изплащането на сумата, оставя се, въ кръга на законитъ, на арбитражнитъ сѣдилища да разрешатъ въпроса“.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Туй е въпросътъ. Изнесете го да види Народното събрание, че е тѣй. Това решава арбитражниятъ сѣдъ. Другото арбитражниятъ сѣдъ не знае.

И. Януловъ (с. д): И сега ако Народното събрание не се е ангажира по законно съ единъ въпросъ за валоризирането, защото такъвъ законъ не съществува у насъ; ако Министерскиятъ съветъ не се е ангажира, ако този ангажментъ не е за валоризация, а относително плащането се оставя на арбитражния сѣдъ да го разреши — питае ние, единъ арбитраженъ сѣдъ не е ли очевидно, че трѣбва да решава въ кръга на законитъ? Вие можете да ми кажете само едно — и мнозина смѣтаха така — че въ специалния законъ за арбитража изрично е казано, че въпросътъ ще се реши съ валоризация. Нищо подобно нѣма. И затуй поддържамъ по този въпросъ, че на законно основание тази валоризация не можеше да стане. И когато единъ сѣдъ е присѣдилъ нѣщо, то е *res judicata* дотолкова, доколкото то е въ кръга на дадената му юридическа власт. Когато той прескочи тази власт и си допусне да присѣжда, да разрешава въпроси, които не само не сѣ отъ негова компетентностъ, но не сѣ и въ негова властъ, само по себе си се разбира тогава, че всички тия решения падатъ.

Второто възражение на г. Данаилова е: че г. д-ръ Джидровъ, заедно съ г. Малиновъ, като защитници на държавата поддържали...

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Януловъ! Вие щехте да изчерпите въпроса, ако кажехте, какъ сѣ съставени помирителнитъ договори по този въпросъ.

И. Януловъ (с. д): Ще Ви го кажа. — ... да стане една девалоризация, т. е. да не се плати въ злато, но да се плати по-малко. Нищо подобно нѣма въ речитъ на двамата защитници. (Чете) „Тълкувайки правилно намѣреннията на странитъ, държавата може да бѣде задължена да плати и своя договоренъ дългъ, ако въобщо съществува такъвъ, само въ български левове, най-много съ заплащането на възможното ажио. А валоризацията, вследствие на катастрофалното спадане на лева, не е никакво ажио“.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Къде четете Вие това?

И. Януловъ (с. д): Азъ ви чета речта на д-ръ Джидровъ, държана въ арбитражния съдъ

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ами че д-ръ Джидровъ поддържа теоритически въпроса за девалоризацията. Какво значи девалоризация? Можете ли да обясните? Защо той говори за девалоризация, ако нѣма предъ видъ страха, че може да бѣде осъдена държавата да заплати въ злато? Тукъ не е въпросъ за валоризация, не е въпросъ да се обърнатъ едни левове въ злато. Тукъ е въпросътъ за девалоризация. Трѣбва да говорите тъй, както е. Защо се сърдите?

И. Януловъ (с. д): Не се сърдя, г. Данаиловъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ имамъ право да Ви спра, защото Вие пръвъ пътъ ме закачихте.

И. Януловъ (с. д): Вие можете да ме прекъснете, защото азъ Ви уважавамъ, ...

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): И азъ Ви уважавамъ, но Ви казвамъ, какъ е въпросътъ.

И. Януловъ (с. д): ... но вече Ви моля да не ме прекъсвате.

Третото възражение на г. проф. Данаиловъ бѣше, че съвършено друго било изплащането на задълженията на сѣщитъ тия предприемачи къмъ Българската народна банка. Е добре, ако разворнимъ книгитъ на Българската народна банка, ще видимъ, че тия задължения, отъ близо 20 милиона лева, сѣ точно по постройката на тия желѣзници, за които се уреди арбитраженъ съдъ. Но Вие ще кажете: защо Българската народна банка не е направила нѣщо въ защита на своитъ интереси? Азъ мога и това да Ви посоча. Българската народна банка е дала едно изложение още когато въпросътъ бѣше въ първата си фаза, когато много лесно можехте вие, държавата, Дирекцията за постройка на желѣзницитъ, да имъ кажете: „Вие имате да вземате това, прекрасно, но ние имаме да вземемъ отъ васъ това.“ Българската народна банка е повдигнала въпроса за прихващане. И вториятъ моментъ, когато е повдигнатъ въпросътъ за прихващането, той е когато Българската народна банка е поискала да се намѣси въ качеството на трето лице въ едно отъ арбитражнитъ сѣдилища. Но има резолюция, че арбитражнитъ сѣдилища не признаватъ този институтъ на третитъ лица. Питамъ: какъ може българската държава въ продължение на толкова години да бѣде въ това положение, като знае, че Българската народна банка и самата тя, що се касае до социалния характеръ, бихъ казалъ азъ, на сумитъ въ Народната банка въ държавното съкровище, що се касае до това, че тия пари сѣ все обществени, все народни спестявания, сѣ едно и сѣщо нѣщо — какъ тая държава нито въ единъ моментъ не се досети да повдигне този въпросъ за прихващане преди арбитражния съдъ? Защо, следъ като се повдигна този въпросъ — и, вѣроятно, се защищаваше отъ държавнитъ защитници — той не се сложи на разглеждане? Но възрази ми се: „Никога не е повдиганъ този въпросъ отъ д-ръ Джидровъ. Той говори съвършено друго“. Какво казва г. д-ръ Джидровъ?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Кой Ви е възразилъ за това? Азъ ли Ви възразихъ?

И. Януловъ (с. д): Г. д-ръ Джидровъ казва: (Чете) „При едно най-нещастно предположение за предприемача — да си го представимъ съ скромни сръдства — въ този размѣръ той е останалъ откритъ спрямо своитъ кредитори, въ случая спрямо Българската народна банка, която е кредитирала предприятието. Ако паритъ бѣха навремето броеви, този дългъ нѣмаше да съществува. За да бѣде днесъ той погасенъ, предприемачътъ трѣбва да внесе въ Българската народна банка 1.000.000 обикновени лева. На какво основание сѣщиятъ може да претендира отъ държавата злато, или 1.000.000 по курса на златото и да получи 26.000.000 л.? Или предприемачитъ не дължатъ нищо на кредитори по своитъ предприятия, и въ такъвъ случай иматъ едни обикновени вземания спрямо българската държава, гзто всѣки кредиторъ за неизплатенъ до войната дългъ, или тѣ сѣ задължвали поради голѣми разходи и въ такъвъ случай не могатъ да се обогатяватъ за смѣтка на държавата, поради обезценението на паритъ,

което нѣма значение по въпроса за изплащане тѣхнитъ дългове спрямо неудовлетворенитъ кредитори.

Като държатъ за своитъ рекламации, предприемачитъ искатъ отъ държавата 120.000.000 златни или 3 милиарда днешни лева. Ако предположимъ всички рекламации основателни и наличностъ на дългъ въ пълния имъ размѣръ — 120.000.000 л., — ще се получи следниятъ резултатъ: държавата ще имъ заплати по курса на златото 3.000.000.000 л., предприемачитъ ще погасятъ задълженията си отъ 120.000.000 л. предъ банкитъ, които нѣматъ право да ги искатъ въ злато, макаръ и да сѣ дали паритъ, когато левътъ е билъ равенъ на златенъ левъ, и отъ това предприемачитъ ще реализиратъ една свръхпечалба отъ 2.880.000.000 л. Не е ли очевидно, че тезата на предприемачитъ не издържа критика отъ гледна точка на право и справедливостъ, които не могатъ да допуснатъ единъ обикновенъ полезенъ договоръ за постройка на желѣзница, съ предполагаемъ резултатъ да се реализира една нормална печалба, да се превърне въ една неморална сдѣлка за спекуляция, каквато нашиятъ животъ още не познава. Ето, това сѣ думитъ на държавния защитникъ. И ако следъ всичко това, г. г. народни представители, азъ ви казвамъ, че въпросътъ, и по втория пунктъ, не само за валоризацията, но и относно изплащането на задълженията на Българската народна банка, става болезненъ, значи азъ имамъ право и имамъ право не затуй, защото упражняваме само юридическа критика, а защото този въпросъ е голѣмъ държавенъ, общественополитически въпросъ, по който сѣмъ дълженъ да посоча, че фискътъ е ограбенъ, че банката е злоупоставена и че има едно справедливо възмущение въ цѣлото общество мнение.

Да отговоря на г. Ляпчева.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Много скоро забравихте, че има законъ за арбитражитъ. Вкарайте банката вътре — азъ нѣмамъ нищо противъ. Азъ сѣмъ билъ на мнение, че банката трѣбва да влѣзе вътре като трето лице, но вкарайте я по законъ.

И. Януловъ (с. д): Защо не повдигнахте въпросътъ, азъ не знамъ. Когато се е решавалъ въпросътъ, Вие бѣхте депутатъ.

Г. Ляпчевъ пита: „Какво има въ помирителния записъ?“ Въ помирителния записъ е казано: „Въпросътъ за монетата, за изплащането се оставя на арбитражния съдъ“.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не е така. Четете цѣлото.

И. Януловъ (с. д): Валоризацията следва по-нататъкъ

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Четете цѣлото, за да бѣдемъ наясно и да не се критикуваме. Не четете отъ вестникъ. Азъ ще Ви донеса решението на съда и ще Ви го прочета.

И. Януловъ (с. д): Донесете го, г. Данаиловъ. Това е речта на г. Пждаревъ, печатана въ в. „Прѣпорецъ“.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е, речта на Пждаревъ!

И. Януловъ (с. д): Да, това е речта на Пждаревъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Прочетете помирителния записъ.

И. Януловъ (с. д): Ето го, ще го прочета още сега. Въ п. 3 отъ него е казано: (Чете) „Предприемачътъ на Свищевското пристанище поддържа, че изплащането на евентуално признатитъ рекламации трѣбва да стане половината въ злато и половината въ сребро безъ ажио, а държавата застава на становището, че това изплащане не трѣбва да става въ злато и сребро“. По-нататъкъ г. Пждаревъ казва: (Чете) „Това е посочване на предмета на разпята, необходимо да се направи, за да се конституира, съгласно чл. чл. 1229 и 1233 отъ гражданското съдопроизводство, арбитраженъ съдъ и да разгледа този споренъ между странитъ въпросъ, и поставянето на този пасажъ е въ границитъ на пълномощието на министра на желѣзницитъ“. По-нататъкъ пунктъ 3 на помирителния записъ завършва съ втора алинея: „Предоставя се на арбитражния съдъ да опредѣли валоризацията, по която ще стане изплащането на евентуално присъденитъ суми отъ съда.“ Това

постановление на помирителния запис, за да има смисъл и значение, трябва да се тълкува, че предприемачът допуща" и т. н., казва г. Пждаревъ.

Питами Ви сега . . .

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Януловъ! Вие цитирате моето особено мнение по процеситъ, а не нѣкаква речъ, печатана въ в „Прѣпорецъ“.

И. Януловъ (с. д): А, не, никаква речъ. Азъ цитирамъ Вашето особено мнение и вие сте живъ тукъ да кажете, дали го цитирамъ точно или не. Нѣма нужда да бѣде тълкувано отъ друго.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не, защото казахте, че цитирате моя речъ, печатана въ „Прѣпорецъ“.

И. Януловъ (с. д): Ако съмъ казалъ „речъ“, сбъркалъ съмъ; то е Вашето особено мнение.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Особенитѣ мнения не решаватъ процеситѣ.

И. Януловъ (с. д): За нещастие, особенитѣ мнения не решаватъ процеситѣ И, за щастие, че г. Пждаревъ е билъ на особено мнение, защото ако г. Пждаревъ бѣше на особено мнение на г. Фаденхехтъ, подписано отъ единъ народенъ представителъ, г. Фаденхехтъ, че трябва да се плати 100%, . . .

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ това щѣхъ да кажа. Прочетете туй особено мнение.

И. Януловъ (с. д): . . . щѣхме да стигнемъ до тѣзи фантастични цифри, които г. Джидровъ ви сочи.

П. Анастасовъ (с. д): За да получатъ по-голъми хонорари адвокатитѣ — затуй е правилъ тая смѣтка г. Фаденхехтъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Така се не говори за хората. За единъ голѣмъ адвокатъ не се говори тѣй. Може да Ви бѣде неприятенъ, може да го не харесвате, но така не се говори.

И. Януловъ (с. д): За да бѣде напълно изяснена моята смисъл на г. Ляпчевъ — азъ поддържамъ това — ще кажа, че е вѣрно, какво въ помирителния записъ остава този въпросъ да се разреши, но забележете едно: върховни председатели на Касационния съдъ, върховни прокурори въ страната, върховни председатели на Административния съдъ, най-висшитѣ магистрати въ тази страна, народни представители — ще тълкуватъ дадената имъ власт отъ единъ върховенъ администраторъ, какъвто е министърътъ на железницитѣ, само въ кръга на законитѣ, не може да прескачатъ законитѣ, и най-много ще я тълкуватъ въ кръга на даденитѣ имъ права въ специалния законъ.

Г. г. народни представители! Г. Данаиловъ ме подсѣща и къмъ този въпросъ да мина, къмъ който азъ щѣхъ да пристѣпя следъ малко. Той е: какви сѣ законитѣ въ страната по тоя въпросъ? Е добре, г. г. народни представители, не само г. д-ръ Джидровъ, а тѣй сѣщо и г. Малиновъ цитиратъ въ това отношение българското законодателство; не само че се цитиратъ и въ особеното мнение на г. Пждарева, но това сѣ закони, които сѣ гласувани отъ васъ. Чл. 1 отъ закона за курса и покритието на банкнотитѣ въ Българската народна банка („Държавенъ вестникъ“ бр. 297 отъ 31 I. 1919 г.) постановява: „Банкнотитѣ, издадени отъ Българската народна банка, иматъ сила на законно платено сръдство въ страната и до второ разпореджане тѣхното обмѣняване въ злато или сребро се преустановява“.

„Смисълътъ на това законоположение, което се изнася тоже на вниманието на съда, е ясенъ:“ — Това сѣ думи казани въ самия съдъ.

„1) Банкнотата, златна или сребърна, е законно платено сръдство, което задължава гражданитѣ въ страната; 2) златото, по силата на закона, е замѣстено съ златната банкнота, която е задължителна като законно платено сръдство въ всички случаи, когато се изплащатъ златни лева или ефективни златни и 3) съществува законно запрещение за обмѣна съ злато, отъ което следва, че докатъ трае силата на тоя законъ, изплащанията въ злато ще се извършватъ само въ златни банкноти, т. е. книжни пари“ и т. н.

Г. г. народни представители! Въз основа на този законъ и въз основа на това обяснение на закона, самитѣ предприемачи — а тѣ не сѣ покойнитѣ, Богъ да ги прости, Грозевъ и т. н., а това сѣ хора, които днесъ сѣ държатели на въпроснитѣ акции въ рѣцетъ си — тѣ сами пледиратъ същата тая теза предъ Българската народна банка и казватъ: „Въ България такъвъ е законътъ“. А когато тѣ трябва да получатъ, казватъ: „Този законъ не важи за насъ“. Защо, питамъ азъ? Доскоро тѣ възражаваха: „За насъ има другъ законъ“. Никакъвъ другъ законъ за тѣхъ не съществува. Ние разбиваме това на пухъ и прахъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Януловъ! Въ договоритѣ за постройката употребена ли е думата „ефективно злато“ или не?

И. Януловъ (с. д): Въ договоритѣ е казано златни лева.

П. Анастасовъ (с. д): Нали казахте, че все ще се направи нѣщо въ връзка съ тѣзи арбитражи?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Чакайте бе! Оставете вашия човѣкъ да приказва. Азъ което съмъ казалъ, пакъ ще го припомня.

П. Анастасовъ (с. д): Ще видимъ какво ще стане. Декларацията Ви е записана въ стенограмитѣ.

И. Януловъ (с. д): Въ договора на предприятието е казано, че изплащането ще стане въ златни левове, че половината ще стане въ злато, половината въ сребро, по курса въ деня на подписването на договора.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Съ ажиото.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Казано е ефективно.

И. Януловъ (с. д): Въ чл. 29 отъ общитѣ поемни условия е казана самата форма.

Н. Мушановъ (д): Когато бѣхме ние на власт, спомняте ли си случая, когато Христо Славейковъ отъ Кюстендилъ води дѣло на свой довѣрителъ, който ималъ депозирани ефективни въ злато, а банката му го платила въ банкноти?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е съвсемъ друга работа — ще ви обясня. Напразно намѣсвате името на този добъръ човѣкъ въ тази работа.

Н. Мушановъ (д): Той може да е добъръ, но казвамъ, че той водѣше искъ, защото внесениѣ отъ довѣрителя му ефективни пари му се изплагива въ банкноти.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Имаше законъ, по силата на който злато не можеше да получи никой.

И. Януловъ (с. д): Този законъ го има и сега, този законъ бѣше въ сила и при съществуването на арбитражитѣ съдилища. Г. г. народни представители! Защо ви трябва другъ примѣръ? Виждате Видинското пристанище. Нали спорътъ се свърши въ общитѣ съдилища? И тамъ се реши — случаятъ е абсолютно идентиченъ — изплащането да стане въ български лева. Какъ можете да бѣдете къмъ едни предприятия майка, къмъ други — мащеха? Какъ можете къмъ фонда за пенсиятъ да поддържате „левъ за левъ“, къмъ сирашкиѣ фондове да поддържате „левъ за левъ“, къмъ свещеното завѣщание на Евлоги Георгиевъ да поддържате „левъ за левъ“? Но г. Ляпчевъ се интересува отъ текста. Въ чл. 29 отъ общитѣ поемни условия за тѣзи предприятия е казано изрично: (Чете) „Сумата à forfait, както и подробнитѣ цени за приготвянето плащанията срещу смѣтка се разбиратъ въ златни лева. Плащането ще става половината въ злато и половината въ сребро, по сръдния курсъ на банката за покупка и продажба на златото въ деня на изплащането“. — Какъ е плащано? — „Установено е — се казва въ самия съдъ — че всички ситуации (разчети), както и окончателната сѣ изготвени въ левове . . .“ — отварямъ скоба и отговарямъ, че, по договора, тия суми à forfait сѣ платени на всички предприятия; сега сѣ допълнителни суми за връщане на лихви, недозвети суми и пр. — „установено е“ — се казва — „че всички ситуации (разчети), както и окончателната сѣ изготвени въ левове“ — никаква дума злато не се

казва — „и сж приети и подписани отъ предприятието, безъ каквото и да е възражение относително установяване стойността на извършената работа въ български левове“, макаръ, че тогава е имало ажио. — „Установено е също така, че изплащанията сж ставали по тия така изготвени ситуации въ левове отъ Българската народна банка въ банкноти златни и сребърни. Не е налице нито едно заявление, нито едно искане, отъ които да се вижда, че предприятието е обръщало внимание на това, че, съгласно поемнитъ условия, половината отъ стойността трѣбза да се изплаща въ злато — ефективно. „Защото“, обясняватъ държавнитъ защитници, „за такъв начинъ на плащане може да се говори само, когато има ажио, т. е. една разлика между златото и книжната монета, която може да се покрие подъ понятието „ажио“. Когато, обаче, има катастрофално обезценяване на паритѣ, което разрушава цѣлата парична система, за ажио, въ смисълъ на поемнитъ условия, не може и да се говори“.

Г. г. народни представители! Независимо отъ този законъ, въ България се създаде една специална забележка втора, къмъ чл. 1 отъ закона за отмѣнение закона за мораториума („Държавен вестник“ брой 31 отъ 12 май 1921 г.), въ който изрично се казва: „Всички мораторни задължения, уговорени въ злато — ефективно, се изплащатъ, вмѣсто въ злато, въ златни банкноти“. Този законъ може изрично да не споменава държавата, но — много право бележатъ държавнитъ защитници — отъ никакъвъ здравъ разумъ не може да се допусне, че държавата е искала съзнателно да се постави въ по-лошо положение, отколкото обикновенитъ нейни граждани. И заради това, г. г. народни представители, може да се преглътне — разбира се, не отъ насъ, а отъ общественото мнение, което вече е тъй много ударено — може да се преглътне известна валоризация въ размѣръ, да кажемъ, две, три, четири и повече пѣти, макаръ тази валоризация да е въ пълненъ разрѣзъ съ правното чувство, съ законитѣ на страната, съ правото, съ юриспруденцията и съ справедливостта, макаръ тази валоризация да дразни и наранява юридическото съзнание на народа, обаче никой не може да преглътне, никой не може да смели въ своята глава, че българската държава, съ Парламентъ, съ правителство и съ държавенъ глава може да извърши . . .

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Държавенъ глава нѣма тукъ.

И. Януловъ (с. д): Има, защото съ много работи го поставяме и него. Той ще подпише утре този законопроектъ.

Туй, което не може да се преглътне и за което ще ни се смѣе цѣлятъ свѣтъ, то е, че ние не сме могли да направимъ едно обикновено прихващане, каквото единъ бакалинъ на улицата, единъ шивачъ може да го направи, като кажемъ: Вие, предприемачитѣ, които охкате и ахкате, дължите на държавата 16 милиона лева злато; нека се прихванатъ! Когато ще отидатъ на гишетото, една тънка усмивка ще се яви на устата на присѣдствающия, който ще каже: тѣзи хора, които сж се молили да имъ се плати наполовина отъ сумата, която имъ е присѣдена — както сега инженеръ Трифоновъ съ всички си авторитетъ изнесе това въ в. „Миръ“ — . . .

Министъръ Р. Маджаровъ: Предприемачитѣ на линията Мездра—Враца—Видинъ, а не на Видинското пристанище.

И. Януловъ (с. д): Да, на Мездра—Враца—Видинъ. Арбитражниятъ съдъ имъ присѣжда 96.000.000 л., когато сж били съгласни на една сума почти наполовина. Когато тѣзи хора ще се явятъ на гишетото и ще кажатъ: „Моля, платежна заповѣдь за 96.000.000 л.“, сигурно, хората на банката ще имъ кажатъ: „Вие имате една малка смѣтка: сумитѣ, за които претендирате, сж взети отъ Народната банка; вие дължите 7 милиона златни на банката: 96.000.000 л., раздѣлени на 135, се равнява кръгло на 7.000.000 л., значи нѣма да ви се плати нищо“. Но ако нѣкой имъ каже така, тѣ ще кажатъ, тъй както ми се възражава тукъ отъ нѣкои: „Има законъ въ България, за лева се плаща левъ“. Азъ не желая — казахъ, че съмъ се мъчилъ да пазя своето достойнство на трибуната — да цитирамъ мнения на хора, които въ разговоръ съ менъ много по-драстично сж се възмущавали отъ цѣлата тая афера. Тия хора днесъ сж министри и видни водители на Сговора, които и днесъ не криятъ и открито казватъ това.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): За каква афера говорите?

И. Януловъ (с. д): Тѣ казватъ: когато едни хора се мъчатъ да оправятъ страната, въ туй време други, една групичка отъ хора, се мъчатъ да вършатъ гешефти въ тази страна и се създава обществено мнение, че е достатъчно въ България да намѣришъ 5—6 души, да вземешъ да ги уловишъ, да ги нагласишъ, да приготишъ една законна форма на видъ, за да можешъ въ края на краищата да прокарашъ всичко. И когато се демаскира цѣлитъ фалшъ и цѣлата незаконностъ на деянието — азъ не цитирамъ в. „Независимостъ“, който казва, че имало министри, които влизали въ управителни съвети на тия предприятия; който го изнася, нека го докаже — чета въ предложението законопроектъ, че се предвиждатъ 160.000.000 л. за присѣдени суми отъ арбитражнитъ съдилища. Ще се съгласимъ, г. г. народни представители, че всичко може въ тази страна, но този начинъ на процедиране е действително много опасенъ, защото компрометира и парламентаризма и демокрацията, той насочва эле и народната психика. Ето ви сега сжщитѣ тѣзи арбитражни съдии се явяватъ въ новопроектирани арбитражни съдилища. Ето ви отворени апетити. Малки предприятия, по 32.000.000 л. ви представятъ рекламации впоследствие за 20.000.000 л. Непрекъснато единъ-двама души сж въ арбитражнитъ съдилища и ние създаваме единъ лошъ прецедентъ.

Г. г. народни представители! Азъ завършвамъ този въпросъ, като моля народното представителство да схване каква отговорностъ то поема съ хвърляното було върху този произволъ, по който има внесено законодателно предложение въ Народното събрание. По този въпросъ, който е изясняванъ въ Парламента на три пѣти, безъ да се яви нѣкой на трибуната, и да опровергае даннитѣ, които сж изнасяни, и колчемъ нѣкои се опитаха да ги опровергаватъ, вие виждахте, че всичкитѣ тѣхни възражения рухваха сами по себе си; по този въпросъ, по който нѣма две мнения между юриститѣ, защото, ако имаше две мнения, цѣлше да се намѣри единъ юристъ, който да напише два реда противъ; по този въпросъ, по който въ обществото има създадено убеждение, особено що се отнася до вършането на паритѣ, които дължатъ предприемачитѣ на Българската народна банка, не може Народното събрание да не си каже думата. Можемъ да грѣшимъ въ много отношения, можемъ да се дѣлимъ на правителство и опозиция, можемъ да бждемъ готови по други законопроекти да споримъ, дето се вика на ножъ — всичко можемъ — но подобенъ скандалъ българскиятъ Парламентъ не бива да допусне. (Ржкоплѣскания отъ социалдемократитѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): Г. г. народни представители! Азъ нѣмаше да вземамъ думата по този въпросъ, защото вече съмъ говорилъ по него три пѣти въ Народното събрание и смѣтамъ, че е излишно да се говорятъ работи, които сж вече говорени, ако не бѣхъ предизвиканъ тукъ отъ единъ апострофъ, когато говорѣше г. Януловъ, и ако нѣмаше нѣкои особености, които ме заставятъ да кажа нѣколко думи.

Говори се толкова години, че предприемачитѣ сж прави въ едно отношение — че не може претенцитѣ на едни български граждани спрямо държавата да се държатъ 15 години неуредени. Това въ една уредена страна не става. И право е, че всички ония граждани, които бѣха предприемачи на държавата, иматъ правото да се оплакватъ, че държавата спрямо тѣхъ не се отнесла така, както трѣбва да се отнесе една държава къмъ своитѣ граждани. Затуй още въ 1915 г. се установи единъ арбитражъ, който трѣбваше да разреши спороветъ между предприемачитѣ по постройката на желѣзницитѣ и държавата. Този арбитражъ бѣше по-лошъ отъ днешния, защото се предвиждаше, че арбитражътъ въ него трѣбва да бжде чужденецъ, а азъ имамъ убеждението, че решенията на арбитра чужденецъ, колкото и почтени да сж, все сж въ вреда на държавата. Доиде другиятъ законъ, законътъ на г. Казасовъ, въ който се прие арбитражътъ да бжде българинъ, и всички спорове се положиха на арбитражъ. Нѣма защо да влизамъ въ същността на въпроса. Всички отъ васъ трѣбва да си спомнятъ, че, по изключение отъ общото правило при разрешаването на спорове по арбитраженъ редъ, по тая специаленъ законъ арбитражното решение е окончателно и не подлежи на касационно обтѣжаване за нарушения, когато по други арбитражни решения, ако сж станали нарушения,

по закона за гражданското съдопроизводство Касационният съд може да се произнася. Арбитражът беше последната окончателна инстанция.

Азъ искамъ да повдигна другъ единъ въпросъ. Мене не ме интересува въпросътъ за личноститѣ. И азъ се чужда, защо уважаемиятъ г. Данаиловъ взе участие въ пререкацията. Тукъ има хора, които сж били и арбитри, които сж били адвокати, изпълнявали сж си длъжността тъй, както тѣ сж разбирали. Поне менъ не ме интересува тяхната личностъ. Мене ме интересува въпросътъ по същество: ние като народни представители, които трѣбва да разрешимъ изплащането на присъденитѣ суми, да видимъ въ този арбитражъ има ли допустнати нѣкакви опущения или преминати граници, които не се допускатъ отъ закона, и да видимъ съ нашата съвѣстъ, съ нашитѣ разбирания и съ нашитѣ отговорности като Парламентъ, какво трѣбва да решимъ.

Нека подчертая тукъ, че, за щастие на държавата, между арбитритѣ на държавата имаше такива, които не се съгласиха, напр., съ гледището на г. Фаденхехтъ, който искаше валоризация 100%, въ каквото случай сумитѣ щѣха да бъдатъ удвоени и повече отъ удвоени. Г. Фаденхехтъ, добъръ юристъ, е на това мнение, споредъ своитѣ разбирания. Азъ казвамъ, че е щастие за България, дето други отъ представители на държавата не се съгласиха съ мнението на г. Фаденхехтъ, защото тогава, вмѣсто сумата 160.000.000 л., която се иска сега съ законопроекта, щѣха да се искатъ 320.000.000 л.

Министъръ Р. Маджаровъ: 1.400.000.000 л.

Н. Мушановъ (д): Г. Пждаревъ, беше на съвършено друго мнение. Неговото мнение по валоризацията съпада съ мнението на г. Януловъ, съпада даже съ мнението на други народни представители тукъ. По тяхно гледище и разбиране, по тяхна съвѣстъ, като юристи, хората тъй сж мислили и тъй сж решили. Но нима мене, като народенъ представителъ, може да ме ограничи мнението на г. Данаилова, на г. Пждарева или на г. Фаденхехтъ? И азъ, като народенъ представителъ, претендирамъ да имамъ своя съвѣстъ и свое разбиране. Тѣй трѣбва да поставимъ въпроса, за да нѣма тия дразги и за да не се закачаме тукъ, въ Парламента.

Какви особености има въ този арбитражъ? Азъ го разглеждамъ отъ обществената му страна, като народенъ представителъ, и не ща да зная, ако искате, мнението на юриста. Нали е нѣщо, което фрапира, да видите предприемачи, все български граждани, да се третиратъ различно отъ българската държава, представена чрезъ арбитражния съдъ? Единъ отъ предприемачитѣ получава вземането си при валоризация 25%, другъ получава при валоризация 30%, а трети — при валоризация 50%. Ами че тѣзи предприемачи не сж ли подданици на една и сѣща държава? Защо Х, поради една случайностъ, защото нѣкои арбитри били на таква мнение, да получи 25%, а У, пакъ български предприемачъ, да получи 50%? Това право ли е, това справедливо ли е отъ гледище на елементарна съвѣстъ и на елементарно разбиране? Убеденъ съмъ, че всѣки, даже и онзи, който защитава арбитражнитѣ сждилища, ще каже, че това е ненормално. Азъ разглеждамъ въпроса отъ гледището на предприемачитѣ, спрямо които ние сме длъжни да раздаваме право. На други предприемачи валоризация се отказа, и това бѣха онѣзи предприемачи, които отидоха предъ нашитѣ редовни сждилища и искаха да се подчинятъ на гѣхъ, а не прибѣгнаха до арбитраженъ съдъ. Такъвъ е случаятъ съ предприятието за Видинското пристанище. Азъ ходихъ специално въ Касационниятъ съдъ да слушамъ това дѣло. На предприятието за Свищовското пристанище се даде валоризация и то получи 2.000.000 л., а на предприятието за Видинското пристанище, защото беше завело искъ предъ редовнитѣ сждилища, не се даде валоризация и то получи 200.000 л. Касационниятъ съдъ каза: „Не мога да валоризирамъ, защото нѣма законъ, който да ми дава право да валоризирамъ“. И това предприятие е на български подданикъ — инженеръ Савовъ — но той не получилъ валоризация, защото ималъ глупостта или наивността да отиде навремето си предъ редовнитѣ сждилища, а да не чака арбитражнитѣ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Защото е билъ сигуренъ въ правото си.

Н. Мушановъ (д): Ето ви сетинитѣ отъ сигурността на туй право.

Р. Василевъ (д. сг): Може ли Парламентътъ да измѣнява едно сѣдебно решение?

Н. Мушановъ (д): Моля. Азъ ви навеждамъ факти. Това всичко нали кара всѣки единъ човѣкъ да се замисли? Тѣй прави гражданинътъ отѣвъ, тѣй трѣбва да направимъ и ние, които сме народни представители.

Това е едното обстоятелство.

Минавамъ сега на второто обстоятелство, което се изтъкваше толкова пжти. Валоризира се, предприемачътъ получава вземането си въ злато, а Народната банка, която е кредиторъ на този предприемачъ, получава вземането си въ книжни лева. Съ кого отъ българскитѣ граждани става туй? Азъ искамъ да ми се каже единъ случай въ българскитѣ сждилища, където единъ български гражданинъ, който е ималъ искъ спрямо държавата или спрямо другъ български гражданинъ въ злато, да е получилъ валоризация. Нѣма такъвъ случай. Всѣки си плати това, което е длъженъ, въ книжни левове и всѣки получи това, което е ималъ да взима, пакъ въ книжни левове. Говори се, че предприемачитѣ получиха злато, а работницитѣ, акордантитѣ, които имаха да получаватъ отъ сѣщитѣ предприемачи, получиха ли злато? Не, получиха книжни левове.

Искамъ да изтъкна, г. г. народни представители, тѣзи обстоятелства, за да ви кажа, че има нѣщо неправомѣрно, нѣщо, което иде въ разрѣзъ съ обикновената справедливостъ и съ обикновенитѣ понятия, които ние имаме за законностъ и справедливостъ. Два-три пжти говорихме по този въпросъ. Казава се, че това сж решения влѣзли въ законна сила и че и арбитражниятъ сждъ е сждъ. Но, колкото и да е сждъ, той е особенъ сждъ. И какво стана по-подире? Когато разисквахме тѣзи въпроси надълго и нашироко, г. председателътъ на Министерския съветъ, който въ него време самичкъ бѣше смутенъ най-малкото при изнесенитѣ факти, се замисли: тукъ има нѣщо, което най-малко е чоглаво. И той направи навремето една декларация, която не бѣше случайна. Той, малко разколебанъ въ вѣрата си, каза: „Ще възложа този въпросъ на особена комисия, за да видимъ какво може да се направи, за да се изправятъ тия работи“. Това е декларация на министъръ-председателъ. А какво става по-подире? Едно законодателно предложение — криво или право, но подписано отъ нужното число народни представители, около 60—70 души, колкото изисква правилникътъ за вътрешния редъ — повдига предъ Народното събрание въпроса съгласно съ гледището на единъ отъ арбитритѣ, останалъ на особено мнение, нашиятъ колега г. Пждаревъ — че арбитражниятъ съдъ е излѣзълъ отъ границитѣ на своята властъ; че този съдъ, който трѣбва да се произнесе като арбитъръ, не се е произнесълъ въ границитѣ, опредѣлени му отъ Народното събрание, а той е превишилъ. Нѣма касационна инстанция, предъ която да се обтжва; има единъ Парламентъ, който е далъ това изключително право на този съдъ, решението му да бѣде окончателно. Нима Парламентътъ, като му е далъ това право, не е властенъ той самъ да контролира, дали този арбитраженъ съдъ не е прескочилъ границитѣ на своитѣ права? Азъ питамъ, нима не бѣше хубаво да се разчисти този въпросъ не по вестницитѣ, както каза г. Данаиловъ, не съ клоки, а тукъ, за насъ, по същество, да се разчисти, за да се каже, че е разгледавъ този въпросъ? Защото, г. г. народни представители, има едно предложение за измѣнение на единъ членъ отъ закона за гражданското съдопроизводство, други день ще имате предложение за измѣнение на другъ членъ, който се отнася за нищо и никакви случаи. А този е единъ случай, който се касае за 160 милиона лева държавни пари. Какъ може да остане туй законодателно предложение висящо, да не се произнесе Парламентътъ по него и да гласува сумата? Не би трѣбвало да се направи това отъ гледище на престижа на Парламента, защото утре всѣки може да ви упрѣкне и да казва: какъ въ не разгледахте този предшествуващъ въпросъ, когато има законодателно предложение по частна инициатива, внесено въ Парламента, а гласувахте сумата? Щомъ гласувате сумата, защо ще разглеждате предложението?

Ето защо азъ обръщамъ внимание особено на това: поставяте предложението на дневенъ редъ, нека всѣки се изкажатъ и после нека Парламентътъ въ лицето на бошинството поеме отговорността да каже, че не може да намѣри основания — не да се бърка въ сѣщността на решенията, не да се бърка съ съвѣстта на сждитѣ арбитри, а да разисква въпроса, доколко този арбитраженъ съдъ е билъ въ правото си да решава да има валоризация и до-

колко е преминал границите на своите длъжности и права. И ако Парламентът смътне, че арбитражният съд не е минал границите, ще гласува кредита. Вие знаете, че, когато се гласуваше заемът, ние повдигнахме въпрос, защо се отделя една сума от 160.000.000 л. . .

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ смътамъ, че ние не сме ангажирани съ онова гласуване, защото не е определено на кого ще се платятъ тия 160.000.000 л., а е казано: на частни лица.

Н. Мушановъ (д): Изрично е казано, че е по арбитражните решения. Провърете и ще видите, че е така? Но както и да е, най-подиръ Парламентътъ ще реши, че е погръшно гледището на вносителитъ на предложението и ще го отхвърли. Но сега да гласувате кредита, да се смътне, че този въпросъ е окончателно разрешенъ и да се отхвърли разглеждането на онова предложение, мисля, че най-малко ще се направи грѣшка.

Ето защо, първо, при наличността на едно обещание отъ страна на г. министъръ-председателя, че преди да се плаща ще се занимаемъ съ този въпросъ и, второ, при наличността на едно законодателно предложение, поставено на дневенъ редъ, нека се отложи този въпросъ — най-подиръ нѣма какво да вреди — до разглеждането на това законодателно предложение и, следъ като се разгледа то, да се реши въпросътъ за кредита. Това ще бѣде най-правилното и ще може всѣки единъ, гласувайки споредъ съвѣстия и разбирането си, да даде разрешение на този въпросъ. Защото, г-да, съ тоя въпросъ, както изглежда, ще се занимаемъ за последенъ пътъ и той ще си отиде въ миналото. Но ние сме извършили нѣколко грѣшки въ миналото, нека не правимъ още една грѣшка. Азъ смѣтамъ — не отъ гледна точка на партизанство — че арбитражниятъ съдъ по Деклозиеровата афера е сѣщо една грѣшка. Нашата държава ще трѣбва да плати 150.000.000 л. въ плюсъ, надъ репарациитъ. Това е ясна и категорична грѣшка на миналото. Но свърши се съ този въпросъ. Трѣбваше да дойде заемътъ, за да си уредятъ чужденцитъ този въпросъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Деклозиеровата афера не е задължение на държавата. Частно-правни отношения се узакониха тукъ съ законъ.

Н. Мушановъ (д): Грѣшка пакъ отъ арбитраженъ съдъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Замѣстване на частния капиталъ отъ държавата.

Н. Мушановъ (д): Нека не повтаряме тѣзи грѣшки. Не можемъ тѣзи въпроси да ги минаваме мълкомъ и да не ги повдигнемъ поне въ Народното събрание, където трѣбва да се помисли за тѣхното правилно разрешение. Затуй азъ смѣтамъ и правя предложение да се отложи този въпросъ, докато се разгледа предложението, внесено отъ една частъ отъ народните представители, защото решението, което ще вземемъ е въ зависимостъ отъ това частично предложение. По тоя начинъ мисля, че най-правилно ще се разреши този въпросъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Единствениятъ законенъ пътъ за разглеждане рекламациитъ на всички предприемачи по постройката на желѣзници и пристанища бѣше да се отнесатъ до общитъ сѣдилища и тамъ да търсятъ своето право. Но вмѣсто това, тѣ оставяха въпроситъ висящи и тичаха насамъ-натамъ, за да може да се разгледа отъ единъ специаленъ, отдѣленъ съдъ. Най-главното основание на предприемачитъ да искатъ това бѣше, че тѣ сж принесли на държавата голѣма полза; че сж направили желѣзници или пристанища; че много отъ тѣхъ сж останали разорени; че да съдятъ държавата предъ общитъ сѣдилища нѣматъ срѣдства, нѣматъ възможностъ; че по този начинъ държавата се обогатявала за смѣтка на отдѣлни личности, които пропадатъ. Това бѣше единствениятъ и най-главенъ аргументъ, който тѣ наведоха, за да се създаде отдѣленъ съдъ, арбитраженъ съдъ. Въпрѣки всичко това, азъ смѣтамъ, че правителството на Радославова презъ 1915 г. направи една грѣшка. Не трѣбваше да се създава законътъ за арбитражните сѣдилища. Но грѣшката е станала; сега се виждатъ послѣдствията ѝ. Помня много добре, че представителитъ на Широкосоциалистическата партия и тогава

бѣха противъ този законъ. Тѣ казваха, че не трѣбва да се приема, че предприемачитъ трѣбва да отидатъ предъ надлежнитъ общи сѣдилища и тамъ да търсятъ своитъ права. По-късно, въ време на войната, предприемачитъ правѣха всичко да може да се назначатъ арбитражни сѣдилища, които да разрешатъ тѣхнитъ спорове. Като бѣхъ министъръ на желѣзницитъ, не единъ пътъ, не два пъти сж правени такива постѣпки предъ менъ, но азъ винаги съмъ отказвалъ, не съмъ се съгласявалъ по две съображения. Първо, защото е война и въ време на война не могатъ да се уреждатъ спороветъ на предприемачитъ съ държавата и, второ, защото виждахъ нѣщо въ закона, което не ми се харесваше и което единъ денъ трѣбваше да бѣде промѣнено. По принципъ бѣхъ противъ самия законъ и, най-важното, виждахъ, че се предвиждаха арбитражи отъ странство, които трѣбваше да разрешаватъ тѣзи спорове; че България оставя разрешението на тѣзи въпроси на чужденци, което можеше не винаги да бѣде справедливо. Въ време на войната нищо не стана. Предприемачитъ бѣха предявили само своитъ рекламации, но всичко си стоеше висящо. Нито държавата, нито предприемачитъ не бѣха направили нѣкакви разходи. Следователно, имаше всичката възможностъ, направената грѣшка презъ 1915 г. да се поправи. И азъ се очудихъ, когато навремето видѣхъ представителятъ на Широкосоциалистическата партия, г. министъръ Казасовъ, да внесе една корекция, но да не отмѣнява закона. Защо не се отмѣни законътъ за арбитражнитъ сѣдилища? Той трѣбваше да бѣде отмѣненъ. Партията на г. Казасовъ бѣше противъ, когато този законъ се създаде и никакви послѣдници отъ него нѣмаше въ вреда на предприемачитъ или въ вреда на самата държава.

Министъръ Р. Маджаровъ: Да, има нѣкои отъ поменатитъ предприемачи, които въ ваше време работиха съ германцитъ, следъ войната работиха съ чехитъ, а по-късно съ французитъ, и затова трѣбваше да се спасяваме отъ чужди сѣдилища.

В. Кознички (нац. л): Въпрѣки това, което ми се възразява отъ г. министъръ Маджаровъ, азъ смѣтамъ, че този законъ можеше да бѣде отмѣненъ и тогава нѣмаше да има тия послѣдници, които ги има сега, нѣмаше да има и тия решения, които тѣй много се критикуватъ. Ние виждаме наши видни юристи, авторитетни хора, да участвуватъ въ тѣзи сѣдилища, виждаме тѣхнитъ особени мнения, виждаме въведена валоризацията, когато за други плащания тя не е въведена. Всичко това е, което шокира до известна степенъ българското общество, а това нѣмаше да стане, ако този законъ се отмѣнѣше. И споредъ менъ, нѣмаше причини да не бѣде отмѣненъ.

Тѣй или иначе, арбитражнитъ сѣдилища сж издали вече своитъ решения. Кой е начинътъ и пътътъ, по който би могло да се достигне до едно компромисно и по-справедливо разрешение на въпроса? Азъ мисля, че законодателното предложение, направено отъ страна на г. Янулова и което е поставено на дневенъ редъ, трѣбва да бѣде разгледано и смѣтамъ, че то трѣбва да се разгледа предварително или най-малко да не става никакво плащане, докато то не се разгледа, защото възможно е това предложение да бѣде прието. И действително, много мѣчно е много тежко е да виждате предприемачи да получаватъ суми въ левове валоризирани, а на своитъ работници да плащатъ въ обикновени левове и дълговетъ, които иматъ къмъ различни учреждения, пакъ да ги плащатъ въ обикновени левове. Това трѣбва, нѣкакси, да се поправи, за да бѣде задоволено обществото, а то може да стане, струва ми се, като се обсъди предложението на г. Янулова.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата г. министъръ-председателтъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Ние се намираме въ единъ периодъ на всевъзможни ликвидации — и международни и частно-правни съ чужди подданици, съ свои подданици и т. н. И не ще съмнение, че е много леко да се хвърлятъ думи, да се създаватъ легенди и да се удраме въ гърдитъ, че това или онова правителство е опропастило България. Но тъкмо затуй, защото се намираме въ този периодъ, заслужаватъ бѣдемъ особено внимателни, да не би съ тѣзи фрази да пакостимъ и за утрешния денъ.

Не можа да се забрави, по спора, който сега се разглежда, и Деклозиеръ? А какво собствено българската държава плати за Деклозиеръ — това се забравя. Тя плати стойността на количеството храни, които тя иззе

навремето. Това е платила българската държава по тогавашните цени!

Н. Мушановъ (д): На държавитъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: На държавитъ — на Франция, на Англия. Ние не можехме друго да направимъ. Азъ подчертавамъ това, за да се засрами всъчки политикъ, който наново би повдигналъ този въпросъ. Това сме платили въ единъ моментъ, когато трѣбваше да разрешаваме всевъзможни международни въпроси.

По въпроса, повдигнатъ по случай разглеждането на законопроекта за свръхсметния кредитъ. Г. Януловъ, който е внесълъ известното законодателно предложение, за трети пътъ, а може би и за повече отъ трети пътъ, занимава Парламента съ въпроса за арбитражнитъ сѣдилища. Действително този пътъ г. Януловъ бѣше много въздържанъ. Най-напредъ той заяви, че е юристъ и, като такъвъ, знае много добре, какво ще каже chose jugée, едно дѣло, решено отъ сѣда и че не току-така могатъ да се връщатъ сѣдебнитъ дѣла и не така лесно може Парламентътъ да ги решава и пререшава. Отъ тази гледна точка може да става само въпросъ не какво сѣ присѣдили арбитражнитъ сѣдилища, а дали тѣ сѣ излѣзли извънъ своитъ законни граници. И понеже и сега ми се подхвърля, че въ едно отъ многото питання по сѣщия въпросъ азъ съмъ казалъ: заслужава да се проучи доколко арбитражнитъ сѣдилища сѣ действували въ крѣга на законитъ и помирителни записи, и ме питатъ: какво е направено въ това отношение, азъ се заинтересувахъ самъ да се ориентирамъ какъ стои този въпросъ. Кардиналниятъ въпросъ е валоризацията. Отъ това, което г. Януловъ ви прочете — текста на помирителния записъ — личи ясно, че въпросътъ какви левове ще се плащатъ, какъ ще се валоризиратъ е откритъ предъ арбитражния сѣдъ. Това е текстътъ, който четохте Вие, г. Януловъ. Не можете да бѣдете противъ това. Арбитражнитъ сѣдилища въ това отношение сѣ били властни да дадатъ книженъ левъ, да дадатъ троенъ книженъ левъ или, както нѣкои предлагатъ, 26 книжни лева, вмѣсто нѣкогашния левъ.

И. Януловъ (с. д): Но нѣма законъ за това.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля. — Азъ се заинтересувахъ да разбера какъ така господата, които сѣ правили тия помирителни записи, сѣ допуснали тая валоризация. И моитъ сведения гласятъ, че, ако не бѣха допуснали това, може би щѣше да има опасностъ да отидемъ предъ международни арбитражни сѣдилища.

И. Януловъ (с. д): Въ български сѣдилища щѣхме да отидемъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля, г. Януловъ. — Азъ Ви казвамъ, заключението, до което азъ дойдохъ и обичамъ да вѣрвамъ, че и Вие вѣрвате, какво и азъ съмъ се интересувалъ да изуча въпроса.

Въ 1924 г. ние бѣхме предъ опасностъ да се измѣни законътъ на Радославовъ отъ 1915 г., който предоставяше разглеждането на тия дѣла на чужденци арбитрари, именно тогава, когато ние бѣхме силна държава. А презъ 1924 г. ние сме подъ ударитъ на Ньойския договоръ, въ който сѣ запазили всички права не само на прѣжитъ подданици, а и на косвенитъ подданици, а тѣй сѣщо и на новитъ подданици на сдруженитъ сили, станали такива не зная по сила на какви международни права. Вие знаете, че имаме съвсемъ нови държави днесъ. Нѣкои отъ тѣхъ сключохаха спогодби, макаръ територията имъ да е била въ друга държава, въ Версайлъ, Римъ и другаде. Въ него моментъ, 1924 г., да се успѣе да измѣнимъ закона за арбитражнитъ сѣдилища, като измѣстимъ чуждитъ арбитрари, е за менъ, г-да, единъ голѣмъ успѣхъ. Азъ влизамъ въ положението на ония които сѣ се съгласили да допустнатъ въ помирителния записъ и една клауза за валоризация и ги разбирамъ много добре. Но ако дори приема, че това не е отъ желателнитъ нѣща, все пакъ обичамъ да вѣрвамъ, че никой — въ това число и г. Януловъ — не може да не се съгласи и да не каже: ако това, което е станало е зло, въ всѣки случай избѣгнато е много по-голѣмото зло. Може ли да става споръ, че е избѣгнато по-голѣмото зло? Ами ако искате, да ви доказвамъ и съ цифри. Искате ли да ви направя едно сравнение, което тукъ е правено на нѣколко пъти, колко златни милиони сѣ присѣждани отъ тѣзи арбитражни сѣдилища съ чужденци, какви феноменални възнаграждения въ злато сѣ получавали чужденцитъ арби-

три въ сравнение съ ония възнаграждения, съ които се трови душата на нашитъ арбитрари, на които сѣ нашитъ данѣчни закони се взе близо 2/5, 2/3, до половина понѣкога отъ това, което получаватъ! Тѣй че въпросътъ за валоризацията е предоставенъ на арбитражнитъ сѣдилища.

Какъ сѣ го тѣ разрешили? Безспорно, смущава се човѣкъ, особено, който не е запознатъ съ въпроситъ, че на едни се признава валоризация — азъ не помня цифритъ...

И. Януловъ (с. д): Деветъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: ... на едни 9, на други 3, на други 13, и т. н. Безспорно, това буди едно смущение. Но г. Януловъ приведе тукъ две цифри, които сѣ много важни. Той каза, че Джидровъ, като педиралъ, заявилъ: „Ако ние признаемъ валоризацията така, както нѣкои отъ защитницитъ на предприемачитъ искатъ, и ако приемемъ исковетъ на г. г. предприемачитъ, то трѣбва да дадемъ 3 милиарда“. Колко даваме ние тукъ? Цѣлиятъ кредитъ, съ който се изчерпватъ всичкитъ арбитражни дѣла и въ който кредитъ влизатъ сигурно и други разности, възлиза на 160 милиона лева.

И. Януловъ (с. д): 205, защото има платено нѣщо. Исковетъ бѣха фантастични.

П. Анастасовъ (с. д): Щомъ сѣ безъ мита.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Той приведе още една друга цифра много важна — че тия предприемачи сѣ дължели на банцитъ, и, вѣроятно, най-много на Народната, една сума отъ 120 милиона лева.

И. Януловъ (с. д): Отъ 16 до 20 милиона златни.

Г. Т. Данаиловъ (д. ст): 12 милиона.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е, тогазъ съжалявамъ, че криво съмъ Ви разбралъ, защото азъ разбрахъ 12 милиона лева.

И. Януловъ (с. д): И плащатъ 16 милиона днешни, а получаватъ 160.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не мога да навлизамъ въ съвѣстѣта на г. г. арбитражнитъ сѣдии, нито за мене важатъ отдѣлнитъ особени мнения на единъ арбитраръ — да ме извини, който и да е. Въ арбитражния сѣдъ има трима: двамата представляватъ двѣтѣ страни. Нѣма значение особеното мнение на единия или другия — това е теорията. Третиятъ, върховниятъ, той е единъ и той решава и въпросътъ се свършва. Ние, държавага, сме намѣрили изгода, по съображенията, които ви казахъ, да избѣгнемъ единъ законъ, който ни задължаваше чужденци да бѣждатъ арбитрари, а да имаме арбитрари българи, и поради това, да се съгласимъ на възможни валоризации и т. н., да повѣримъ на българи арбитрари този въпросъ и да получимъ, общо вземено, едни крайни задоволителни резултати. Защото азъ си спомнямъ преди 14—15 години, когато съмъ си рисувалъ въ перспектива положението на българскитъ държавни финанси, на бюджетитъ, каква тежина за мене е представлявалъ дѣгътъ по всички тѣзи предприемачески разправи. Ако тукъ е въпросъ за грѣшки, вие искате ли една анкета за просвѣта? Я потърсете за онова време на какво се дължатъ тѣзи грѣшки, че предприемачитъ се явяватъ съ такива искове? Тамъ ще добиете много поуczenia, и мнозина, които повдигатъ въпроситъ, ще пожелаатъ да не се повдигатъ — безъ да бѣждатъ виновни. Тѣ сѣ въпроси такива. Защо? Защото, г-да, всѣко едно голѣмо предприятие е една война съ всички изключителности и непредвидени случайности, които могатъ да се явятъ, и съ всички грѣшки дори на единъ инженеръ, които може да се занати спрямо инженера на предприемача и да нанесе една пакостъ и т. н. Този цѣлиятъ комплексъ отъ всевъзможни такива борби и грѣшки човѣшки и т. н. се ликвидира сега съ сумата 160 или 170 милиона лева.

Г. г. народни представители! Азъ, като зная всичката тая история, безъ да навлизамъ специално въ дѣлата какъ сѣ били и какъ сѣ се разглеждали, безъ дори да познавамъ всѣко дѣло поотдѣлно какъ е, общо взето азъ смѣтамъ, че е една благонагъ за българската държава, че може да се отърве отъ този въпросъ. Това е моето дълбоко убеждение.

Сега, явява се въпросъ за критикуване решенията на арбитражните съдилища. Въ юридическата литература тѣ се критикуватъ много правилно. Азъ не смѣтамъ, че юридическата литература трѣбва да мълкне предъ решенията на арбитражните съдилища; напротивъ, тя трѣбва да води борба.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Никой не ги е критикувалъ въ принципътъ, всѣки критикува голѣмитъ възнаграждения.

И. Януловъ (с. д): Вие го прекалявате, г. Данаиловъ, най-после спрете!

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): А!

И. Януловъ (с. д): Най-после Вие сте чели статии въ „Съдийски вестникъ“, въ „Адвокатски прегледъ“ отъ мене, отъ покойния съдия Драгиевъ. Съдията Драгиевъ заинтересованъ ли е?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): И на инженеръ Трифоновъ хората сѣ заинтересовани, защото дохождаха да молятъ да се опредѣли по-голѣмо възнаграждение.

И. Януловъ (с. д): Въ „Адвокатски прегледъ“ азъ, г. Мухановъ, г. Пастуховъ сме критикували най-благородно.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Само за възнаграждението. И г. Пастуховъ критикува само възнаграждението. Но никой нѣтъ не сте критикували принципътъ на решенията.

К. Пастуховъ (с. д): Още презъ 1915 г., когато се създаваше законътъ, имаше борба.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): И азъ бѣхъ, и съмъ говорилъ.

К. Пастуховъ (с. д): Като сте били и сте говорили, недейте се преструва.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Принципитъ на решенията на арбитражните съдилища могатъ да бѣдатъ подложени на критика като всѣко едно съдебно решение въ юридическата литература. Не ме учудва, че той се повдига и тукъ. Но, когато се приказва, трѣбва да има граница.

К. Пастуховъ (с. д): Срамота е въ Народното събрание да се казва, че това разрешение на въпроса е благодатъ. Азъ не очаквахъ отъ г. министъръ-председателя да каже тая дума „благодатъ“. Вие, г. министри, говорихте по-рано, че ще се постараете не чрезъ Парламента, а по другъ нѣкакъвъ начинъ, комисия отъ юристи да изучи въпроса и да види какво може да се направи. Но отъ Васъ не трѣбваше да излѣзе думата „благодатъ“. Трѣбваше да намѣрите другъ изразъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ или не е билъ тукъ преди малко, или, ако е билъ тукъ и ме е чулъ, крайно съжалявамъ, че той вижда нѣщо страшно, когато казвамъ, че е благодатъ за държавата да се отърве отъ всички тия въпроси.

К. Пастуховъ (с. д): Вие си пропигворечитѣ, гледате да излѣзете отъ безизходното положение.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ трѣбва да не забравя това, което казахъ преди малко — ако го е чулъ — че вие по този начинъ избѣгнахме и намѣсата на чужди арбитражи.

И. Януловъ (с. д): Стига тѣзи чужди арбитражи, стига сте ни плашили съ чужденци! Станахме лакеи на чужденцитѣ вече!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А колкото до опасението, че човѣкъ може да каже нѣщо добро за предприемачи, г. Пастуховъ ще признае, че азъ не съмъ съ неговитѣ разбирания. За мене предприемачътъ е агентъ на държавата и, капо такъвъ, ще извърши своето дѣло само тогава, когато неговата печалба е гарантирана. Нѣма другъ редъ за успѣхъ въ стопанството. Това се доказва съ всевъзможни експерименти.

Сега, г. г. народни представители, случайно г. Януловъ засѣга единъ много важенъ въпросъ. Какъ така, каза той —

и тамъ бѣше собствено центърътъ на неговата речъ — какъ така преди години предприятието Х е предлагало да се задоволи съ половината отъ сумата, която днесъ получава, и тогавашното правителство — не зная кое е било — не се е съгласило? Много разумна мисль. Но азъ бихъ запиталъ г. Янулова: ако се намѣрѣше едно българско — подчертавамъ българско — правителство, което съ здравъ разсѣдѣкъ да обсъди, че действително е полезно да даде тази сума, която сега плащаме два пѣти повече, какъ това правителство щѣше да бѣде изложено на кръстосанъ огънь и позорено, че е хвърлило милионитѣ въ рѣцетѣ на не зная кого си?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Има и държавенъ съдъ за това.

К. Пастуховъ (с. д): Стига да е съвѣстно това правителство. Това, което Вие казвате, не е извинение за едно правителство, даже ако трѣбва да падне.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Чакайте, г. Пастуховъ. Съвѣстѣта е много неопредѣлено нѣщо.

К. Пастуховъ (с. д): Едно правителство не може да взима решения съ огледъ на това, дали ще го критикуватъ или ще му благодарятъ. То трѣбва да изпълнява своя дългъ, и ако е убедено, че трѣбва да направи нѣщо, да го направи и да понесе своята отговорность.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ зная, че и днесъ висятъ надъ главата ми такива въпроси, въпроси много голѣми, но мѣчно ще се намѣри куражъ у българско правителство да излѣзе и да каже: оскѣдете ме, но азъ трѣбва да дамъ тѣзи суми безъ съдъ. А днесъ има такива голѣми въпроси.

К. Пастуховъ (с. д): Всѣко едно правителство трѣбва да поема отговорность за своитѣ решения, да не се крие задъ чиновници и комисии, а да понася отговорность предъ общественото мнение и предъ Парламента за своитѣ решения, ако ще би да бѣде изложено на най-недобросъвѣстна и безпощадна критика отъ страна на оппозицията. Нека падне, но да изпълни своя дългъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ! Можете да бѣдете задоволенъ, като Ви кажа, че тамъ, където е трѣбвало, куражъ не е липсвало. Но азъ съмъ въ правото си днесъ, когато г. Януловъ повдига този въпросъ, да Ви го припомня.

К. Пастуховъ (с. д): Ние сме били по съвѣстъ винаги...

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие сте били винаги противъ. Това се знае. Но за поучение на всички ни, азъ се спирамъ върху здравата мисль на г. Янулова, дошла късно, и искамъ да подчертая, че, когато почитаемата лѣвица или дѣсница — откъдето и да е — критикува, на първо мѣсто трѣбва добре да изучи въпроситѣ. А това, което поразява въ нашия парламентаренъ животъ, то е, че обикновено, съ много рѣдки изключения, въпроситѣ не се проучватъ и се получава странното впечатление, че не само се създаватъ легенди и се заблуждава масата, но и самата маса, непросвѣтена, върва въ невѣрни работи.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Дадохте много лоша преценка за Парламента.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ правя и изключения. Но говоря ли неистини? Азъ говоря истини. И да ви кажа едно нѣщо. Тукъ има законопроектъ за свръх-смѣтенъ кредитъ отъ държавния заемъ. Онзи денъ четохъ една статия на г. Сакаровъ, където много умѣстно той признава, че туй било добро, онуй било добро. Но азъ си представямъ — нѣма го тукъ, въ Камарата — какъ би се нахвърлили той противъ всичко това. Азъ съветвамъ тѣзи, които бѣха противъ заема за бѣжанцитѣ — както и сега г. Януловъ говори — и онѣзи, които бѣха противъ заема за стабилизацията, да прочетатъ тая статия. Съ това азъ посочвамъ, че много малко се проучватъ въпроситѣ у насъ. Никого не оскърбявамъ. Най-после кажете, че е за моя смѣтка.

К. Пастуховъ (с. д): Ако имаше Камара, нѣма да търпимъ министри, които иматъ интересъ отъ разрешаването на спорове. Може лично да не сѣ ангажирани, но факти-

ческото положение е такова. Така е. Въ Франция гласуваха законът, щото членовете на управителните съвети на разни дружества да не бъдат депутати. Аз не хвърлям обвинение върху личността на никой министър, но ако издирвате по право всеки министър, който има спорове с държавата, пряко или посредствено, като наследник или съучастник, не може да бъде министър, докогато въпросът не е ликвидиран и докогато въ Камарата става препиране, дали да се предвиди тази сума или не.

Министър-председател А. Ляпчев: Този въпрос е съвсем друг. Нима да се спирам на него. По него се е много дебатирало тук и крайният извод на него въпросът беше решението на Стамболийски да изгони от тук най-интелигентните, най-нуждните хора за Парламента — г. г. адвокатите. Така беше и така ще бъде, ако се върви по този път.

К. Пастухов (с. д): За да не хвърля никой подозрение.

Министър-председател А. Ляпчев: Подозрението се създава знаеи за какво.

К. Пастухов (с. д): Въ такъв случай да не можеш да бъдеш депутат, да не можеш да бъдеш министър — то е формално, но е право.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. г. народни представители! Да дойдем сега върху важното по спора, който е повдигнат: предложението на г. Янулов и занимаващия ни законопроект за свръхсметен кредит. Ние сме при първото четене на този законопроект за свръхсметен кредит. Струва ми се, че г. Янулов щеше да направи много по-добре, ако беше се спръл на второ четене по специалния параграф, който засяга въпроса. Но то не е беда, той го засегна въ самото начало. Аз съмтам, че този законопроект ще трябва да се приеме на първо четене. Въ нищо не се изчерпва въпросът, който повдигна г. Янулов, защото той ще дойде на второто четене, специално по параграфа, който ще се гласува, и, когато, обичам да вървам, че г. Янулов ще се съгласи сам, че ще могат да се съединят и неговото предложение и параграфът. Защото, разглеждайки така, ще икономисаме време и ще можем да добием същото решение, което бихме добили, ако по-рано бихме гледали неговото предложение. Тъй че, нищо страшно няма, нищо нередовно няма въ реда, който ви съобщих и който е напълно парламентарен, за да можем да хвърлим пълна светлина. Обичам да вървам, че г. министърът на финансите ще ви даде всички подробности досежно присъдени суми по всяко едно предприятие. Тогава ще станат по-конкретни разисквания и запитвания и надлежните министри, които се визират тук, ще дадат и тѣ своите си обяснения и въпросът ще бъде изчерпан.

Засега аз съмтам, че няма какво повече да ни спира по този законопроект да го приемем на първо четене, освен ако други господа не желаят да се спрат по него на първо четене. Но аз бих ги помолил да не се спират, защото тук има много сериозни въпроси и разискванията ще добият много по-голямо значение и по-голяма светлина ще се хвърли, ако се разгледат въ връзка с отделните параграфи.

И. Янулов (с. д): Само да не се лъжем!

Министър-председател А. Ляпчев: Защо ще се лъжем? Аз никога не съм спирал г. г. ораторите да говорят и сега не ги спирам. А отправям една молба...

И. Янулов (с. д): Да не стане като юридическа формула. Вие самъ заявихте на Народното събрание, че законодателното ми предложение ще се постави на дневен ред. Г. председател! Утре да бъде сложено на първо място въ дневния ред.

Министър-председател А. Ляпчев: То е на дневен ред и ще се гласува съ параграфа. На второ четене законопроектът за свръхсметния кредит няма да бъде гласуван, а утре на първо място ще бъде законодателното предложение по частна инициатива.

Председателстващ В. Димчев: Има думата народният представител г. Никола Пждарев.

Г. Т. Данайлов (д. сг): Аз бих желал да отговоря.

Министър-председател А. Ляпчев: Оставете го за второто четене. Много по-конкретни ще бъдете тогава.

Г. Т. Данайлов (д. сг): И аз бих желал да отговоря на г. Янулов.

Председателстващ В. Димчев: Има думата народният представител г. Никола Пждарев.

Н. Пждарев (д. сг): Съгласявам се с настояването на г. министър-председателя да не се говори повече при първото четене на законопроекта за извънбюджетен свръхсметен кредит за финансовата 1928/1929 г. И аслъ законопроектът е такъв, че по принцип ние не можем да го отхвърлим. По отделните параграфи право е, че има какво да се говори и може много да се говори. Това станоувице — което се възприе от г. министър-председателя, щото при второто четене, когато ще се разиска законопроектът параграф по параграф, Народното събрание да се занимае и съ частното предложение на народните представители по тълкуването, ако щете и измѣнението, на закона за арбитражните съдилища от 1915 г. — разрешава едно положение, което аслъ не можеше иначе да бъде разрешено. Когато Народното събрание е приело да постави на дневен ред разглеждането на един законопроект, безспорно е, че материята, която урежда този законопроект, не може да получи разрешение въ връзка с друг един въпрос, без да бъде разгледан самият въпрос въ неговата същност.

Ако взех думата при първото четене на законопроекта, то е само да подчертая, г. г. народни представители, че би трябвало парламентарната бюджетарна комисия да се спре малко повече на онзи параграф, въ който е предвидена сумата 10.000.000 л. за изплащане стари дългове на държавата. Спирам се на този въпрос, г. г. народни представители, защото считам, че законопроектът за свръхсметния кредит е въ едно време, когато държавата е въ положение да ликвидира съ своите задължения към българските граждани, които не могат повече да стоят висащи. Аз имах случай да чуя жената на един съдия, покойник, да се оплаква, че още не е могла да получи сумит, които ѝ се дължат от заплатата на нейния съпруг затова, защото въ надлежното министерство не сѣ предвидени суми за плащане на стари дългове. Аз имах случай да чуя предприемачи да се оплакват, че не им се изплащат сумит за доставян хлѣб на затворите, за доставян хлѣб на полковете затова, защото не сѣ предвидени суми за плащане на стари дългове.

Г. г. народни представители! Това сѣ задължения на държавата към български граждани, това сѣ задължения към доставчици. Ако искаме държавата да намира добри служители и добри доставчици, необходимо е всички тѣзи сумтки да се уредят. Аз полюбопитствувах да провѣря въ Министерството на правосъдието, кѣдето ми се посочи този дълг на наследниците на този съдия и дългът на един доставчик, и разбрах, че за изплащане на такива дългове за годините до този бюджет трябва да се предвидят 12 и половина милиона лева. Това сѣ разходи, направени от държавата, това сѣ заплати на служители, това сѣ наеми на здания, които сѣ използвани от държавата. Безспорно е, че тѣзи дългове на държавата не могат да стоят повече неизплатени и че трябва да се платят. Дали ще се предвидят необходимите суми въ свръхсметния кредит или въ редовния бюджет, не е важно. Когато, обаче, се ликвидира по такъв начин съ едно положение днес, по каквото се ликвидира съ този законопроект, редно е бюджетарната комисия да увеличи сумата, за да могат да се изплатят тѣзи дългове на държавата.

Г. г. народни представители! Ако въ законопроекта се предвиждат извънредни разходи за държавата, каквото е извънредният разход за довършване на Народния театър, извънредният разход за изплащане доставка на вагони, извънредният разход за ликвидация на „Освобождение“ — едно перо около 20.000.000 л. — ако тѣзи суми, които възлизат на 34—35.000.000 л., могат да се предвидят за изплащане въ този законопроект, ако може да се предвиди, че ще се изплатят съ излишците от редовния бюджет, редно е преди всичко да се изплатят съ излишците от редовния бюджет, ако има такива, всички тѣзи задължения на държавата.

— Азъ въ миналото, когато се е приемал пакъ законо-проектътъ за свръхсѣмѣния кредитъ, когато се е приемалъ извънредния бюджетъ, съмъ настоявалъ държавата да ликвидира съ задълженията си за земигъ, които сж отчуждени за направата на линията Мездра—Враца—Видинъ. Азъ имахъ декларацията на г. министра на финанситъ, имахъ и декларацията на г. министъръ-председателя, който замѣстваше министра на финанситъ . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Прави сте, г. Пждаревъ! И тѣзи нѣща ще се иматъ предъ видъ. Нѣма да бѣде далечъ денятъ, когато всичко това ще се изплати.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. министъръ-председателю! Тѣ може да се иматъ предъ видъ, но трѣбва да се предвидятъ нуждитъ суми въ бюджета, трѣбва да се иска кредитъ.

Държейки на тая декларация на г. министра на финанситъ и на г. министъръ-председателя, азъ дадохъ увѣрения на всички тия кредитори, че ще имъ се изплати. Днесъ минавамъ за лъжецъ. „Какъ така ни мамите, казватъ, че ще изплатите, а ето вече три години тия обещания оставатъ напразно?“ Тѣй е. Когато ще дойде въпросътъ да се разгледатъ всички тия отдѣлни пера, може би, ще мога да ви убедя, че много отъ тия пера биха могли да се намалятъ, за да ликвидира държавата съ всички тия задължения. Ето защо азъ смѣтамъ, че бюджетарната комисиия ще трѣбва въ този параграфъ за изплащане на стари дългове отъ 10.000.000 л. да включи всичкитъ тия суми, които разнитъ министерства дължатъ и които стоятъ неизплатени затова, защото не сж предвидени кредити.

Понеже г. Януловъ засегна тукъ съвсемъ безъ нужда решенията на арбитражнитъ сѣдилища и пожела да каже, че на въпроса, който той е повдигналъ, не му се отговаря, азъ самъ ще подчертая, че преди да прави упрѣци тукъ, той трѣбваше да прочете внимателно решенията на арбитражнитъ сѣдилища. Тогава щѣше да се убеди, че и по въпроса за сѣдебнитъ разноски има изказано мнение въ решенията на арбитражнитъ сѣдилища.

И. Януловъ (с. д): Знаемъ го, десетъ пѣти тукъ го цитирахме.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Януловъ може да не го възприема, но не може да говори, че това е единъ въпросъ, на който не се отговаря.

И. Януловъ (с. д): Мисълта ми е много ясна и не се залавяйте тамъ. Ние поне двамата съ Васъ сме съгласни.

Н. Пждаревъ (д. сг): Когато, г. Януловъ, въпросътъ дойде да се разглежда при второто четене на законо-проекта, азъ смѣтамъ, че тогава ще трѣбва да се подчертае тѣй, както и сега подчертавамъ, следното. Когато една явна неправда се сочи отъ общественото мнение и когато тя се схваща отъ всички, безъ разлика на политическо положение, Народното събрание, управлението ще трѣбва да намѣри начинъ да се премахне тая неправда, ако съществува и ако се признава. Защото, ако и тукъ не може да се премахне, тогава общественото мнение, тогава българскиятъ избирателъ, тогава българскиятъ гражданинъ ще се пита: какъ ще се премахнатъ неправдитъ, ако не може най-вѣрховната властъ да ги премахне, и кѣде ще диримъ разрешението на тия въпроси, ако не тукъ, по легаленъ пѣтъ?

Председателствуващъ В. Димчевъ: Г. Мушановъ! Настоявате ли на Вашето предложение?

Н. Мушановъ (д): При изявленията на г. министъръ-председателя, че този въпросъ ще се повдигне при второто четене на законопроекта, азъ нѣма да правя сега предложение.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Който приема на първо четене законопроекта за извънбюджетенъ (свръхсѣмѣтенъ) кредитъ за 1928/1929 финансова година, моля, да вдигне рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Следующата точка отъ дневния редъ е трето четене законопроекта за народното здраве, но понеже докладчикътъ на този законопроектъ отсъствува, тая точка ще остане да се разгледа въ следующето заседание.

Следующата точка отъ дневния редъ е първо четене законопроекта за допълнение чл. 808 отъ търговския законъ, но понеже г. министърътъ на правосѣдието отсъст-

ствува, и тая точка не ще може да се разгледа сега.

Пристигваме къмъ точка пета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за морското училище. Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ И. Марулевъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 11)

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

Председателътъ: Има думата народниятъ представи-тель г. Петъръ Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни пред-ставители! Внесениятъ законопроектъ има за целъ да уре-гулира една материя, да се подготвятъ специалисти, чрезъ които да се задоволятъ известни нужди. Но азъ бихъ помолилъ г. министра на желѣзницитъ да внесе частъ по-скоро голѣмия законопроектъ за мореплаването, който е вече приготвенъ. Защото отъ настоящия законопроектъ се разбира, че ще се създаде едно морско училище, питом-цитъ на което ще има да извършватъ нѣколко служби, дори и тази на морска полиция. Има известни въпроси по морячеството както и по риболова, отъ които се инте-ресува Българскиятъ народенъ морски сговоръ, както и всички онѣзи, които работятъ на море. Преди всичко тия въпроси ще трѣбва да се разрешатъ съ закона за корабо-плаването. За да се създаде едно специално морско учи-лище, както бѣ създадено Машинното училище, което ще се преименува на морско, смѣтамъ, че се иска една по-подробна провѣрка на нуждитъ, които ще се задоволя-ватъ чрезъ него. Тѣй, както се създава, споредъ законо-проекта това училище, ние виждаме, че въ него ще се под-готвятъ и капитани за търговскитъ параходи. А навсѣкѣде другаде такива капитани се подготвятъ не само теорити-чески, но твърде много и практически. Никой не може да премине отъ единъ класъ въ други дотогава, доко-гато не е издържалъ единъ специаленъ экзаменъ и докато не е прослужилъ известно число години на море. Знаме-нити автори, като адмиралъ Макаровъ, които се занима-ватъ съ подготовката на личния съставъ въ паракходната служба, твърдятъ едно: че не е толкова важна теорията, колкото е важна практиката. Адмиралъ Макаровъ въ едно свое сѣчинение казва: „По често въ морето и още по-често връщане къмъ теорията на мореплаването, защото нѣкога морскиятъ офицеръ знаеше по-малко, отколкото боцмана въ практическо отношение“. Днесъ теорията въ мореплаването е направила твърде голѣмъ напредъкъ. Но да подготвимъ моряци, специаленъ команденъ пер-соналъ за търговскитъ параходи, за търговско експлоа-тиране на пристанищата и специално за строеви офицери въ флотата, ние не можемъ. Ние, които толкова години сме работили въ тази областъ, твърдимъ, че не може въ България да се създаде едно морско училище, което да подготви хора за всички тѣзи служби едновременно и универсално. Както е важно машинистътъ, който управ-лява една машина, или огнярътъ, който поддържа па-рата въ локомотива, за да пропѣтува той хиляди кило-метри, да има добра практика, не по-малко важно е единъ капитанъ на търговски параходъ да има не само теоритическа подготовка, но най-главно и практическа.

Г. г. народни представители! Вие знаете, че въ 1924 г., на връхъ велики четвъртъкъ, се удавиха 16 български граждани предъ пристанището Бѣла. Виновенъ не излѣзе никой, а виновници имаше. Най-малкото, бѣше виновенъ онзи, който не бѣ се погрижилъ да осигури една сносна лодка, съ която пѣтниците да отидатъ до парахода. Защо се случи туй? Заради туй, че нѣмаше специалистъ, който да бѣде на мѣстото си. И ако единъ отъ васъ пропѣтува макаръ нѣколко часа само въ открито море и излѣзе буря, той ще види, че всичкитъ надежди, всичкитъ погледи сж обърнати къмъ капитана и къмъ командния персоналъ. Не ви говоря само отъ теория, но и отъ преживѣния. Тамъ всичкото е въ душата, въ характера, въ волята на капи-тана. И ако ние създадемъ едно морско училище, което само теоритически да подготви капитани, азъ се питамъ: по-нататкъ где въ настоящия законопроектъ е указана цѣлата програма, цѣлитъ онзи етапъ, който капитанътъ трѣбва да мине, за да даде доказателства, че не само теори-тически знае да опредѣли мѣстото на парахода въ морето въ време на мъгла, но има и она закаленъ характеръ, за да издържи на буритъ, за да може, когато всички викатъ, че загиватъ той единственъ да бѣде на мѣстото си? Може би, за почитаемото Народно събрание да бѣде излишно да ви напомнямъ она хубавъ разказъ на Станиковичъ,

морския писател, въ който той описва какъ единъ младъ капитанъ на една руска брига въ Японското море, въ една страшна буря, е запазилъ най-големото спокойствие. Когато всички сж мислѣли, че корабътъ му загиба, той, казва, само единственъ се разхождалъ спокоенъ по своя мостикъ и давалъ нареждане, когато котва следъ котва се късали, за да приготвятъ и последната котва. И всички стоейки на мѣстата си, гледайки спокойствието на своя капитанъ, приготвяли последния маньовъръ и съ този маньовъръ той много майсторски лавиралъ, за да вкара корабъ си между едно скално заливче и тамъ да прекара бурята. И когато на другия день всички се събиратъ и твърдятъ единодушно, че командирътъ имъ е единствено виновенъ за тѣхното спасение и го канятъ долу въ компания на чаша шампанско, най-младиятъ, първиятъ, който отива да се чукне, извиква: „А, защо? Защото въ този моментъ всички сж вперили погледа си въ косата на своя младъ капитанъ, която е била черна като смола, а сега била вече побѣляла като бѣлъ памукъ. Тогава само разбиратъ онази буря, която е върлувала вънъ и бурята въ душата на капитана, който е марширувалъ спокойно. А туй нѣщо не се получава само съ единъ късъ законъ, само съ една теоритическа подготовка. Заради него се изисква преди всичко да се създадатъ и условия за формирането на тѣзи характерни и за закаляването на тѣзи воли.

И по законопроекта и по туй, което е наша действителност, азъ поне не виждамъ нито единъ учебенъ корабъ, на който ще плаватъ ученицитъ, нито сръдствата, които сж необходими, за да се подготви единъ морски офицеръ било за търговската, било за военната флота, нито виждамъ най-после преподавателския персоналъ.

И азъ поддържамъ, и моля г. министра на желѣзницитъ, този законопроектъ да се изпрати въ съответната комисия, тамъ да размѣнимъ повече мисли и съ повече данни — съ които специални данни не желая сега да занимавамъ почитаемото народно представителство — да можемъ действително да обсъдимъ, дали за подготовката на ржководния и команденъ персоналъ нѣма да бжде по-евтино тѣ да се изпращатъ другаде, както бѣше въ миналото, когато се изпращаха въ английската флота, когато се изпращаха въ Триестъ, когато, най-после, на своя глава тѣ ходѣха и свѣшваха мореходнитъ училища въ Русия и по 3—4 години прекарваха на учебенъ корабъ. Защото смѣтамъ, че грѣшка ще направимъ, ако тѣй приберзано мине този законопроектъ и не го обсъдимъ. Резултатитъ могатъ да бждатъ твърде печални и ще се чудимъ после какво да правимъ оня персоналъ, който ще изхвърлимъ отъ нашето училище и то твърде специално подготвенъ, за да не може да му осигуримъ една подходяща работа. И вмѣсто да създадемъ едно училище отъ полза, ние ще бждемъ принудени да изваждаме специалисти, нито добре подготвени теоритически, нито подготвени и закалени за живота, нито пъкъ ще има достатъчно мѣста по разнитъ специалности, каквито тукъ се предвиждатъ.

Нека помнимъ едно, че специалността на моряка преди всичко е една специалност, която не стои само подъ ржководството и контрола на държавата. Недейте забравя, г. г. народни представители, че единъ корабъ, макаръ и търговски, когато попадне далечъ, вънъ и отъ родното море, представлява отъ себе си и българската територия и често пѣти той изпълнява функции, каквито никоя власт въ държавата самостоятелно не обема. Напр., той има право да вписва завещания, има право да вписва актове за реждане, изпсвѣди и т. н. — работи, които искатъ интелектъ, който искатъ тѣсно познаване.

Азъ моля г. министра да се съгласи, законопроектътъ да отиде въ комисията и тамъ подробно да го обсъдимъ и онуй, което е полезно за дѣлото, да го приемемъ. Но преди всичко моля този законопроектъ да не предшества закона за корабоплаването — единъ законъ, който се очаква отъ цѣлото морячество; единъ законъ, по който може би и държавата ще плати известни суми за неправилното действие съ парахода „Утришъ“. Ако ние имаме законъ, ние може би нѣмаме да постѣпимъ тѣй, както се е постѣпило съ парахода „Утришъ“, който стои въ наше пристанище неизползуванъ. Ние не трѣбва да забравяме, че на всѣки капитанъ, най-малкия дори, се повѣрватъ имоти, които сж отъ твърде голѣма стойност, и често пѣти при едно тѣсно повреждане не сме въ състояние тукъ ги монтираме, а ще трѣбва да прибѣгваме до услугитъ на чужди портове.

Въ заключение, моля, законопроектътъ да бжде изпратенъ въ комисията и едновременно съ него да се третира и законътъ за мореплаването.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): Г. г. народни представители! Споредъ мотивитъ на тоя законопроектъ, изглежда, че сѣществувашето Минно училище се преобрѣща въ морско училище.

Р. Василевъ (д.сг): Само единъ отдѣлъ отъ него.

Н. Мушановъ (д): Чл. 1 отъ законопроекта казва: „Откритото съ законъ отъ 30 декемврий 1904 г. Машинно училище при бившия флотъ се преименува въ Морско училище и остава къмъ отдѣлението за морска и рѣчна полицейска служба и морска учебна часть при Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ“. Значи тукъ не е определено.

Р. Василевъ (д.сг): Въ мотивитъ се обяснява.

Н. Мушановъ (д): Преждеговорившиятъ повдигна нѣколко въпроса. Първиятъ въпросъ е, има ли специална нужда, която да продиктува създаването на едно ново специално училище.

Г. г. народни представители! Ние сме въ време, когато въ обществото се спори, когато скоро и тукъ, въ Парламента, ще се спори, дали образованието не е тѣй много широко, че ще трѣбва да се закриватъ нѣкои гимназии. Въ момента, когато ще създаваме ново училище, ще трѣбва да се запитае за нуждитъ, които продиктуватъ създаването на това училище. Защото много по-лесно е да се създава, а много по-мѣчно е да се закрива или да се унищожаватъ. Ето защо, азъ бихъ молилъ, уважаемия г. министъръ да ни каже, когато вземе думата, кои сж специалнитъ причини, които заставятъ българската държава да има такова училище, когато Машинното училище, което сѣществуваше досега, можеше да обслужва до известна степенъ тѣзи интереси.

Другъ въпросъ. Преждеговорившиятъ, като бившъ морякъ, говори съ-ентусиазъмъ за морското дѣло и за морето, и това му прилича — то е тѣй. Азъ съмъ много по-наклоненъ да вървамъ на изказанитъ отъ него мисли, че у онѣзи, които ще подготвяме за въ бждещото да се борятъ съ морето и съ морскитъ бури, ще трѣбва да създадемъ характеръ, куражъ, себеприятие — нѣщо, което е въпросъ на възпитание и на дисциплина въ едно училище. Това е безспорно. Тѣзи хора не живѣятъ на земята, съ земнитъ стихии и съ тия страсти, съ които се занимаваме ние, които ходимъ по земята. Тѣ ще се занимаватъ действително съ бури и ще водятъ единъ тежъкъ животъ, а плусъ на туй — както той много сполучливо спомена — тѣ ще иматъ и специални длѣжности, като ще представляватъ държавата и често пѣти ще изпълняватъ функции на нѣкои органи на нашата държава, даже понѣкога функциитъ на нотариусъ, на сдия. Въобще подготовката на единъ такъвъ персоналъ е сериозна и сложна.

Първиятъ въпросъ тукъ е — и азъ съмъ съгласенъ въ това отношение съ преждеговорившия, че характеръ, особено себеприятие, се кали и дисциплина се създава повече на практика въ самия животъ и самото море, откъдето съ преподаване въ училище.

Ето защо азъ искамъ да зная целитъ на туй училище и дали сръдствата, които имаме, биха създали условия, за да може туй училище да подготвя питомцитъ си и тая практическа насока, която съставятъ, може би, третитъ четвърти или главната часть на моряшкото възпитание, което морякътъ ще трѣбва да получи тамъ.

Вториятъ въпросъ е, когато се създава това училище, съ степенъ на сръдно училище, имаме ли съгласието на съответнитъ министерства, за да се разбере каква програма ще има да се нареди на туй училище, за да можемъ да му дадемъ титлата на сръдно училище. Защото, г. г. народни представители, тоя, тѣй да кажа, откъслеченъ навикъ, по който ние създаваме законитъ, не е полезенъ, той не е и желателенъ. Когато съ законъ се създава едно училище, на което се определятъ известни цели, най-напредъ програмата е, която ще му създаде, ако искате, физиономията или сжщността. Не може да се остави да се нарежда програмата на едно училище съ правникъ и тѣй наредената програма да създава на това училище степенъта на сръдно училище. Ето защо, като отиде законопроектътъ въ комисията, непременно трѣбва да се обмисли програмата на това училище и тази програма непременно трѣбва да бжде нераздѣлна часть отъ този законопроектъ. Тя трѣбва да мине тукъ, за да се види действително, какво ще се пре-

подава, какви практически упражнения ще има, какви теоритически познания ще се дават, какви предмети ще се засягват, за да можем да дадем на това училище званието на сръдно училище.

Азъ все пакъ се спирамъ на първия въпросъ.

П. Стояновъ (д. сг): Ако ми позволите, г. Мушановъ. Питомцитъ на това училище ще трѣбва да познаватъ и висша математика, защото ще работятъ съ астрономически таблици.

Н. Мушановъ (д): Затова азъ казвамъ, че въпросътъ за програмата е съществень въпросъ, за да може този законопроектъ да стане действително законъ.

Сега, по този законопроектъ, азъ само повдигамъ тѣзи въпроси, защото много е важно да не създадемъ пакъ — все подъ претекстъ на специални училища — единъ персоналъ, който подире да не можемъ да употребимъ за целитъ, за които сме създали закона, да не създадемъ пакъ новъ, тъй да го нарека, умственъ пролетариатъ, на който ще дадемъ специални познания за специални работи, но който ще бѣде единъ новъ товаръ, като ще имаме интелегентни хора, които ще бѣдатъ въ тежестъ на нашата държава, защото ще търсятъ да заематъ служби. Това е най-важниятъ въпросъ за разрешение при тази криза, която прекарваме въ нашето образование, като имаме много персоналъ, а малко сръдства, за да го задоволимъ.

Председателтъ: Има думата г. министърътъ на желѣзницитъ, почитъ и телеграфитъ.

Министъръ Р. Маджаровъ: Г. г. народни представители! Въ мотивитъ къмъ законопроекта сж указани нуждитъ, които налагатъ при съществуващето отъ 1904 г. насамъ Машинно училище да се прибави и отдѣлъ „Мореплаване“. Тѣзи нужди, които се констатираатъ и които нѣма защо да ви споменавамъ, защото всѣки отъ г. г. народнитъ представители е прочелъ законопроекта, показватъ, че Машинното училище има нужда отъ този отдѣлъ „Мореплаване“. Машинното училище отъ 1904 г. до днесъ не е създадо умственъ пролетариатъ; такъвъ е създаванъ отъ многото общи училища въ България, отъ безконтролното приемане на ученици въ тѣхъ. Отъ специални училища, като Морското машинно училище, което сега го наричаме паракходно училище, умственъ пролетариатъ досега не е създаденъ. И понеже имаме нужда отъ известни хора, които да сж по-компетентни отъ тия, които ни пращатъ общитъ училища, затуй прибавяме сега този отдѣлъ „Мореплаване“, за да създадемъ тѣзи хора. Морското училище ще създаде и капитани на параходи и ако искате, полицията по морето и по Дунава, и по този начинъ ще се отървемъ отъ некомпетентни и опартизанени, настанявани отъ партизани, чиновници, които извършватъ една деликатна служба. Като се има предъ видъ това, което е дало училището до днесъ, и указаната въ мотивитъ къмъ законопроекта нужда отъ допълнителенъ персоналъ, азъ считамъ, г-да, че законопроектътъ, който е представенъ, нѣма да създаде умственъ пролетариатъ, толкозъ повече че и приемането на ученицитъ е ограничено.

По отношение целитъ на училището, тѣ сж означени въ чл. 2 на законопроекта.

Отъ г. г. Петъръ Стояновъ и Никола Мушановъ се повдигна другъ единъ въпросъ: каква подготовка ще трѣбва да се даде на ученицитъ? Г-да! Това училище е сръдно. То ще създаде условия за подготвяне добри моряци. Никой, който е свършилъ сръдно училище, не е достатъчно компетентенъ за специалната морска служба, а сжко така и ученицитъ отъ това специално училище, като го свършатъ, нѣма да бѣдатъ веднага достатъчно компетентни, но животътъ ще ги научи, за да станатъ действително добри моряци.

И тогава се пита: добре, кѣде ще отидатъ тѣзи хора? Г-да! Изтъкна се, че трѣбва да се направи паракходъ. Щомъ Народното собрание гласува кредитъ, веднага паракходътъ ще бѣде направенъ. Но докогато се направи паракходътъ, морскиятъ отдѣлъ при училището ще създава свършващи, отъ които имаме нужда, и безъ да има този паракходъ, напр., за капитани по пристанищата. Безспорно, въпросътъ за паракхода ще се обсъди при разглеждане законопроекта за мореплаването, който е готовъ и въ скоро време, още презъ тази сесия, ще бѣде внесенъ въ Народното собрание. И ако тогава г. г. народнитъ представители ми дадатъ съдействието си, съ съгласието и на правителството, да се намѣрятъ необходимитъ сръдства, ще

се направи и паракходътъ. Законопроектътъ за мореплаването, който е изготвенъ вече, ще бѣде само едно допълнение на настоящия законопроектъ. Съ сега дебатирания законопроектъ само се създаватъ хората, а съ другия законопроектъ тѣ ще се възпитаватъ и ще се предвиди начинътъ, по който ще се извършва службата — две нѣща, които едно на друго не си противоречатъ и могатъ последователно да бѣдатъ разрешени.

Остава въпросътъ за програмата на училището. Г-да! Азъ съмъ титуляренъ министъръ на три училища: Телеграфо-пощенското, Машинното и Желѣзно-пѣтното. За тѣзи три училища, въ сравнение съ уредбата на нѣкои отъ общитъ училища, като се има предъ видъ, че общитъ училища работятъ при предварително установена програма, а тѣзи специални училища нѣматъ публикувани програми, за тѣзи три училища, казвамъ, що се отнася до подготовката, мога да кажа, че могатъ да бѣдатъ образецъ. И Желѣзно-пѣтното и Телеграфо-пощенското училища нѣматъ законна програма, но тя се пригажда къмъ типа на гимназиалната, плюсь още една година, или ако се вземе съгжстениятъ материалъ на гимназията, значи, 7-годишенъ курсъ, тогава Желѣзно-пѣтното училище представлява гимназия плюсь 2 години специални. По сжщия начинъ се е процедирадо до днесъ и въ Машинното училище, и смѣтаме, че така трѣбва да се процедира и утре.

Но, г-да, азъ нѣма защо да затварямъ за народното представителство въпроса, какво се е изучавало и какво ще се изучава тамъ. Законопроектътъ ще трѣбва да отиде въ комисията — азъ не съмъ предлагалъ да се гласува по спешностъ — и тамъ ще могатъ народнитъ представители да видятъ днесъ съществуващата програма и туй, което се предлага въ проекта.

Азъ считамъ, че у насъ училищата ще бѣдатъ по-пластични, по-навременни, когато програмитъ имъ не се публикуватъ въ законитъ. Защо една програма, когато вече е публикувана въ закона, не може да я измѣнявате. Азъ бихъ казалъ една парадоксална мисль: Русия е престанала да бѣде факторъ съ своята литература отъ 10 години, и 20 години още нѣма да бѣде факторъ. Рускиятъ езикъ се изучава на смѣтка на другитъ модерни езици, като английски, напр. Едно училище, което изучава действителността, се приспособява къмъ даденъ моментъ и то е по-добре организирано отколкото другитъ училища.

Та, г-да, по тѣзи съображения и мотиви, които сж изтъкнали въ законопроекта, при ограниченото число ученици, които се създаватъ, не клонимъ да създадемъ пролетариатъ, а при сжщитъ разходи, които се извършватъ до днѣ днешенъ, безъ да бѣдатъ тѣ увеличавани, искаме да създадемъ необходимия персоналъ по машинностъ и по мореплаване — сръденъ типъ възпитаници.

Второ. Училището, доето до днѣ днешенъ съществува и на което сега само програмата се измѣнява, е дало добри резултати и поради това считамъ, че целитъ, поставени въ чл. 2, ще бѣдатъ задоволителни и за въ бѣдеше.

По отношение по-нататѣшното възпитание на питомцитъ, азъ считамъ, че този въпросъ ще дойде да се урежда по-нататѣкъ съ развитието на нашето паракходство, което съ закона ще се урегулира, но законътъ за мореплаването, който ще внесе, нѣма да го усили. Ако се намѣрятъ сръдства, за да можемъ да имаме паракходъ за дълго плаване — добре. Азъ се готвя да пратя хора на специализация. Но както г. Петъръ Стояновъ ми каза — да пратя хора на специализация и следъ това да пристѣпимъ къмъ уреждането на този въпросъ — опитътъ ме е научалъ, че така тази работа нѣма да стане. Ако речемъ да поставимъ нашето мореплаване, нашата морска полицейска служба и нашата административна служба по пристанищата въ връзка съ свършването на специалисти въ странство, то при днешното финансово положение на страната и при опита, който ние имаме, нѣма да имаме подготвенъ персоналъ, а ще си служимъ често съ нецензовани и крайно посръдствени хора, както това е било до днесъ.

Моля, прочее, законопроектътъ да бѣде приетъ на първо четене и да отиде въ комисията по Министерството на желѣзницитъ, кѣдето да бѣде разглежданъ и приготвенъ за разглеждането му тукъ на второ четене.

Председателтъ: Г-да! Нѣма записани други оратори.

Коио приематъ на първо четене законопроекта за морското училище и следъ това да се изпрати въ комисията по Министерството на желѣзницитъ, моля, да вдигнатъ рѣзка. Болшинство, Събранието приема.

К. Манолов (зан): Г. председателю и г. г. народни представители! Известно ви е, че въ прошетарната комисия има много преписки, които са разгледани, а не се дава възможност да се поставят на дневен ред.

Председателът: Ще има въ дневния редъ и докладъ на прошетарната комисия.

К. Манолов (зан): Има много прошения, свързани и съ интереситъ на държавата.

Председателът: Ще има въ дневния редъ като точка и докладъ на прошетарната комисия.

К. Манолов (зан): Азъ моля да се възстанови практиката, да имаме всеки петък докладъ на прошетарната комисия.

Министър Р. Маджаровъ: Да се вдигне заседанието за утре съ същия дневен редъ.

Председателът: За утре се предлага следниятъ дневен редъ.

1. Одобряване предложението за освобождаване отъ мито, данъци и такси внасянитъ презъ 1929 г. машини и пр. отъ Държавната печатница, който сега постъпи и се разчаде. (Вж. прил. Т. I № 70)

Първо четене законопроектитъ:

2. За измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ закона за лицата.

3. За допълнение на чл. 808 отъ търговския законъ.

4. За изплащане 60% отъ стойността на доставенитъ презъ 1922/1923 г. материали за нуждитъ на желѣзницитъ и пр.

5. Одобряване предложението за освобождаване отъ митни бери праткитъ на ромънската, италианската и чехословашката легации.

6. Второ четене проекта за тълкувателен законъ къмъ чл. 690 отъ търговския законъ (продължение разискванията).

7. Трето четене законопроекта за народното здраве.

Одобряване предложенията:

8. За ратификация на международната конвенция за защита на авторското право върху литературни художествени произведения.

9. За освобождаване отъ вносни мита и бери нѣкои материали и предмети, нуждни на общински и др. учреждения и частни лица.

10. За приемане на служба по ведомството на Св. Синодъ при българската църква руски подданици, при духовнитъ семинарии въ София и Пловдивъ.

11. Докладъ на прошетарната комисия.

Който приематъ този дневен редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 45 м.)

Председателъ: **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседателъ **В. ДИМЧЕВЪ**

Секретарь: **И. МАНУЛЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ:

Сгр.	Огр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Никола Андреев, Иосиф Марулев, Герасим Ангелов, Малин Панев, Ради Василев, Димитър Мангър, Запряв Михов, Теню Янгов, Добри Митев, Кънчо Кънчев, Милко Ериев, Трифон Ерменков, Димитър Каранешев, Иван Лъкарски, Борис Димев, Велчо Дискалов, Иван Петров, Никола Търкалаев, Цветко Цветков, Стою Джуджев, Петър Стоянов, д-р Йовчо Пенев, Иван Христов, Петко Разсуканов, Никола Бурмов, Марко Цветков, Страхимир Георгиев, Колю Ижаклиев, Величко Кознички, Тодор Кожухаров, д-р Цветан Дяков и Хюсеин х. Галибов	753
Занятие от народния представител Х. Калайджиев към председателството на Народното събрание и министра на правосъдието относително представянето на дневен редъ внесенят по частна	
	инициатива законопроектъ за амнистията (Постъпване)
	Предложения:
	1) за разрешаване на Пирдопската градска община да отдаде на концесия електроснабдяването на града (Съобщение)
	753
	2) за освобождаване отъ мито, данъци и такси внасянитъ презъ 1929 г. машини и пр. отъ Държавната печатница (Съобщение)
	770
	Законопроекти:
	1) за изменение и допълнение на някои членове отъ закона за лицата (Съобщение)
	753
	2) за извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ по бюджета за 1928/29 финансова година (Първо четене)
	754
	3) за Морското училище (Първо четене)
	767
	Дневен редъ за следующето заседание
	770